

עבודת סיכום | קורס נשים במצוקה
טיפול בנשים ונערות שורדות זנות

מרצה | גב' ענת גור

מגישות

פרידה בשארה | ת.ז. 026295287

נורית בן-גיא כהן | ת.ז. 028555555

יעל גור | ת.ז. 027134436

תוכן אגנייניט:

2	הקדמה.....
6	זנות בראי התפישות התיאורטיות.....
8	גורמים המובילים נשים ונערות לזנות.....
11	נזקי הזנות.....
19	טיפול בשורדות זנות.....
38	הצעה למודל טיפול בשורדות זנות.....

רשימת מקורות

הקדמה

מערכה א': ערב יום ראשון בבית הבושת "אהבה בשחקים"

צוות מרפאת המין של משרד הבריאות (עובדת סוציאלית, מדריכה וסטודנטית לעבודה סוציאלית), מגיעות לבית הבושת "אהבה בשחקים" בדרום ת"א, כדי להחזיר את תוצאות הבדיקות לנשים שנבדקו בשבוע שעבר. כל הנשים בריאות!

בית בושת, קומה שניה, לובי אפוף עשן, תאורה אדומה עמומה. על ספסל מרופד בבד מנומר, יושבות ארבע נשים. ארבע זונות בשנות העשרים לחייהן, גלית וליאת ילידות הארץ, אסתי יוצאת אתיופיה, יאנה ממוצא רוסי, (מגיעה לכאן מקרית ים כל ערב, כדי לא לפגוש מכרים). בצידו השני של החדר, שורה של גברים: שני צעירים, מעשנים, משוחחים בשקט ומביטים אל עבר הבנות. בחור נוסף קצין במדים, ממושקף, נראה מבויש מעט. בתווך מאחורי דלפק הקופאי, ניצב אלכסיי במצב רוח מרומם. סרסור בן חמישים, מקרית, מזוקן, מעשן בשרשרת. משוחח בעליצות עם הלקוחות הממתנים, מציע קפה, משהו קר... מארח מנומס.

אסתי (פונה לאלכסיי): "אני יכולה לצאת להפסקה, לאכול"?

אלכסיי: "כן מותק". אסתי מתרחקת אל מעבר לערמת כסאות מוציאה קופסת פלסטיק, מזלג חד פעמי ומנשנשת תבשיל. היא בהפסקה.

לקוח א' (צעיר אחד מבין שני החברים פונה לאלכסיי): "כמה עולה הכושית"?

אלכסיי (באינטונציה מחנכת): "הי הי, לא יפה להגיד כושית, תשאל כמה עולה האתיופית"!

אסתי (פונה ללקוח): "יא מניאק, איך אתה מדבר, לך מפה.... מגעיל"

אלכסיי (מתקרב לעברה של אסתי ומרים את קולו): הי שתקי, מה את מתערבת, שמעת שעניתי לו.

לקוח א' (פונה לאסתי): מה יש לך, יה זונה? מה את קופצת?

אסתי (פונה ללקוח, נשארת ניצבת מאחורי ערמת הכיסאות): "יה מניאק מסריח, עוף, מפה.."

אלכסיי (מרים את קולו, נשמע מאיים): בואינה אסתי, אמרתי לך לסתום את הפה לא? הוא טעה, ביקש סליחה, תסתמי אל תעשי בעיות.

אסתי: הוא בכלל לא ביקש... (לא מספיקה לסיים את דבריה שנאמרים במלמול ובשקט...)

אלכסיי (בצעקות): אמרתי לך לא להתערב, על תעני לי, תגמרי לאכול. תיזהרי את שומעת?

סוף מערכה א' - ארבע נשים בזנות, מדריכה, עובדת סוציאלית וסטודנטית - שותקות. קצין במדים נכנס לחדר פרטי עם אסתי. לקוח א' נכנס לחדר פרטי עם גלית. 2 נשים אחרות יוצאות מחדרים פרטיים, מתקנות איפור, ופונות לעובדת הסוציאלית, כדי לקבל את תוצאות הבדיקות שלהן. ללא מילים, הן מקפלות את הנייר המבשר כי הן בריאות, האחת: אל תוך הארנק שלה, השנייה אל תוך מגף עור. הן מתיישבות על הספסל. ארבע נשים בזנות מדריכה, עובדת סוציאלית וסטודנטית - שותקות.

זה אמיתי, זה קורה כל יום, מיליוני נשים בכל העולם ואלפי נשים בישראל משמשות כשפחות מין, ומנוצלות באופן שיטתי ובוטה ע"י גברים. הקהל בסביבה המיידית שלהן שותק. הלקוחות, המוכרת בקיוסק ממול, המניקוריסטית השכנים, נהגי המוניות, הרופא במיון, השוטר בסיור הלילי, העובדת הסוציאלית... כולם שותקים. כולם מטפלים ב"נשים המשוגעות האלה, השרוטות". עושים את מה שצריך, אוכפים חוקים, מבצעים בדיקות שגרתיות, חיפוש, מעצר, מוציאים ילד לאומנה... פה ושם מדליקים להן סיגריה, ומשחררים אותן חזרה לרחוב מחוסר עניין לציבור.

לא רואים את הילדה, הנערה המתבגרת, הבחורה הצעירה, הזונה. לא קושרים את הזונה עם היסטוריה של סבל. "היא עושה את זה מבחירה. זה מפרנס אותה". אומרים גומרים והולכים.

גילוי עריות, זנות, התמכרות לסמים ועבריינות, קשורים זה בזה כמו בכישוף. האח, האב, הדוד, מי שהיה אמור להגן ולטפח, דווקא הוא, בגד באמונה של הילדה ואנס אותה. ילדה שחווה התעללות מינית, תברח מהבית ותגלה ברחוב, חברה שולית עבריינית, אשר נדמה רק לרגע שהיא תחליף לאהבה ולהגנה החסרים. אך לא כך. ברחוב, אורבים סוחרי נשים וסמים ותחושת "ההגנה" ו"השייכות" שהם מספקים אינה אלא אשליה. הסמים מקלים על טראומת ההתעללות - והזנות עוזרת לממן את הסמים. אם לפני הבריחה או ההוצאה מהבית, ניסו להתערב רשויות האכיפה או מוסדות השפיטה ו"להחזיר את הילדה הסוררת למוטב", בד"כ נקטו מערכות אלה גישה מפלה ולא ניסו באמת להבין מהם הגורמים להתנהגות העבריינית. קל למערכות, היונקות בד"כ את שיטות העבודה ותפיסת העולם שלהן ממודלים פטריאכליים, להיאחז במיניות המוחצנת של הנערה ולתייגה כמופקרת או כבעלת "הפרעת אישיות גבולית". במוסדות, מופעלות טכניקות טיפול "מעצבות התנהגות", חסרות רוך. המערכות, מאבחנות ומתייגות את הנערות כסוטות - מאפשרות לחברה להכחיש את האחריות להתעללות המינית בילדות. אין ניסיון של ממש לשקם את הקול הפנימי האבוד ואת הביטחון העצמי הרמוס של הנערות. (גור 2004) הן מתבגרות, ונפלטות ממסגרות בזו אחר זו. "הידע המוקדם" בסיפוק צרכים מיניים של גברים, מסמן תהליך הפנמת זהות של זונה. מכאן הדרך אל הזנות - סלולה.

"זנות הינה שימוש בגוף של נשים ע"י גברים לצורכי מין. נשים שעוסקות בזנות הופכות לאובייקט אנונימי שמשמש גברים לצורכי מין ואגרסיביות, תוך כדי ביזויין והרחקתן מהחברה המהוגנת". (Dworkin 1993). עסקי המין מספקים מרחב להטרדה, השפלה ואלימות מינית כלפי נשים. לצערנו, תובנה זו, נסתרת או מוכחשת ע"י רוב האנשים בחברה, גברים ונשים כאחד. העדר יכולת לראות את הקורבנות של נשים בזנות וקבלת הזנות כתופעה שלא ניתן ואין טעם להכחידה - הם הבסיס הרעיוני לגישות השונות התומכות במיסוד הזנות. התומכים במיסוד הזנות אינם רואים את הזנות כאלימות קשה כלפי נשים. הזנות מקפלת בתוכה טראומה וכאב גדולים מנשוא ואין זה הגיוני כי נשים בוחרות בה, אלא מתוך נסיבות חיים וקונטקסט חברתי מעוותים.

המצוקה וההתעללות שבזנות, מחרידים. נשים בזנות נאנסות, חוות אלימות והתעללות פיזית קשה, הן נשלטות, מדוכאות וניצודות בכל לילה. אך אין די בכך כדי לבטא את האימה והטרור היומיומי להם נתונות, נשים בזנות. נשים שורדות זנות אותן פגשו במסגרת עבודתן מעידות, כי הכאב הפיזי, אימנטי ככל שיהיה, אינו מתקרב לזה הנפשי. הנורא מכל לדבריהן, זה להרגיש "בשר". להרגיש שאין את עוד יצור אנושי ושאין לך יותר אמון במין האנושי. תחושה זו של נשים קורבנות זנות, הנה תולדה של מציאות חברתית המעדיפה גברים, והיא בוודאי קשורה למעמד המשפיל בו מתנהל המו"מ על גופה של האישה בזמן קניית שירותי המין.

ההתמודדות עם המידע אודות זוועות הזנות והגורמים המובילים לזנות קשה מנשוא, עבור אנשי מקצוע ועבור שאר האנשים בחברה. אנו סבורות שזו אחת הסיבות להכחשה ולעצימת העיניים מול כל אותן עוולות. גם אנחנו במשך שנים לא ראינו, עברנו לצד השני של הרחוב, העדפנו להתעסק בדברים אחרים, לראות בשתיקתן של הזונות - הסכמה.

בשנים האחרונות אנחנו עובדות בשירות לנערות במצוקה בפתח תקווה, ברמלה ובשירות קהילתי המגיש סיוע רפואי וחברתי לנשים בזנות.

נורית, אחת מכותבות עבודה זו, טיפלה בנערה בת 14, אשר אביה החורג ניצל את המצבים בהם אמה לא הייתה בבית, ואנס אותה. זה קרה כ- 12 פעמים בחודש. כעובדות נערה במצוקה, אנו פוגשות יום יום, נערות שנפלטו ממערכות חינוך, נערות שתויגו כ"בעייתיות מאוד", נערות שעברו תקיפה מינית או אונס מתמשך בתוך המשפחה. נערות אשר מוציאות עלינו ועל מטפלים אחרים כעס רב ולא תמיד אנו

מצליחות לקרוא את הסימנים, לא תמיד אנו מצליחות לטפל. כשאנו מתוודעות למציאות הנוראה המתקיימת בבתינו של הנערות, או לעובדה כי הן חיות ברחוב, הברירה היחידה היא לשלבן במסגרות טיפול סגורות ונוקשות. לצערנו, אין אלטרנטיבה אחרת, ולא פעם אנו עוזבות אותן באותה פנימייה בלב כבד. אנו רואות כיצד תחושות הניכור שלהן כלפי החברה מתעצמות שם, אנו עדות לתהליך הטמעת מנגנוני ההשרדות הדיסוציאטיביים, לשבר העמוק בהערכה העצמית, ולאובדן האמון באנשי מקצוע כמונו. הן מבודדות מהחברה הנורמטיבית המתפקדת, גם כשהן יוצאות מהמסגרת הסגורה. כולם אכזבו אותן, הן צמאות לאהבה ולחום חסרות מערכות תמיכה - הן בדיוק מה שהסרסור מחפש.

מערכה ב': אותו ערב יום בניידת, בדרך הביתה אחרי הביקור ב"אהבה בשחקים".

השעה כבר קצת אחרי חצות, מדריכה, עו"ס, וסטודנטית לעבודה סוציאלית נוסעות הביתה. שותקות. כל אחת עסוקה במחשבות. מנורות צבעוניות מהבהבות בקצב קבוע ומסמנות לגברים ברחוב, שיש כאן עוד ועוד בתי בושת ושהם מוזמנים להיכנס... יארחו אותם יפה ומותר להם לעשות מה שבא להם...

סטודנטית: אני ישבתי שם, והרגשתי נורא מושפלת. כאילו בשביל אסתי...

המפגש עם נערות ונשים בזנות לימד אותנו שנשים בזנות אינן שונות מנשים אחרות. כולנו נשים ובנסיבות חיים שונות במעט יכולנו אנו להיות "אסתי". כשכבודה של אישה ברחוב נרמס, והיא נמכרת לגבר ולעוד גבר, לילה אחר לילה, גם כבודנו וחוסנו כנשים "נורמטיביות" מוטלים בספק... אין לנו דרך אחרת אלא להתעקש ולומר שהזנות, מזיקה שאסור להסכים לקיומה, רק בגלל שהיא "המקצוע העתיק בעולם".

קין רצח את הבל, זהו הפשע העתיק ביותר בעולם, ובכל זאת, האם אנחנו מקבלים רצח ברחובותינו? מדוע קובעי המדיניות במדינת ישראל מחליטים לממן את הרשות למלחמה בסמים, את מטה המאבק לקטל בדרכים, את נפגעי פעולות הטרור והאיבה, את נכי צה"ל... ולא פוסקים טיפה אחת של חסד לנשים קורבנות זנות? שירותי טיפול שיקום ומניעה קיימים בעולם, ובניגוד למצופה, הם אינם נפוצים באיראן, או במדינות בהן שולטים מנהיגים דתיים. להיפך, סאן פרנסיסקו, שהיא חוד החנית של הליברליזם המודרני, צרפת, שבדיה, נורבגיה ודנמרק, מפעילות תוכניות ייחודיות ופורצות דרך עבור נשים בזנות. ארגונים לא ממשלתיים יחד עם ממשלות מדינות אלה, הפנו תקציבים ראויים לשיקום קורבנות זנות, החל מתוכניות לצמצום נזקים המתקיימות ברחוב, וכלה במקלטים רב תכליתיים, קהילות טיפוליות לנשים נפגעות סמים ועוד. מדינות אלה מקדישות משאבים באכיפת חוקים ענישתיים כלפי מי שמנצלים נשים בזנות. סרסורים, לקוחות, מובילים לזנות ומשתפי פעולה אחרים בתעשיית המין חובקת העולם, נתפסים ומשלמים את המחיר במאסרים ובקנסות כבדים. בנוסף, משקיעות מדינות אלה, בחינוך ילדים מגיל צעיר לשוויון בין המינים.

אומרים "זה מבחירה, אין טעם להשקיע, היא תחזור לשם, היא מכורה לזה..." נכון, אסתי שבויה של אלכסיי, הוא רמס את כבודה, את רוחה, כבש כבמכבש את אמונתה בעצמה ובסיכוייה להיות מאושרת. היא למדה להתנתק מגופה לעשות סקס עם 20 גברים ביום ולא להרגיש כלום. האלכוהול עוזר לה לא להרגיש לא לזכור מאיפה באה. נכון, אם יקימו סוף סוף קלט חירום לנשים בזנות, אסתי תברח ותסתתר שם ואחרי יומיים היא תחזור "לעשות אהבה בשחקים", תחת אותו טרור. וזה יחזור חלילה, היא תחזור למקלט ותתחיל גמילה, ושוב לבית הבושת... אך מביקור לביקור במקלט, יש סיכוי שהיא תחדש את בריתה עם בני האדם, תקיים קשר טיפולי מיטיב ותצלח את מנגנוני ההגנה הדיסוציאטיביים. יש סיכוי שהיא תחיה חיים מודעים, ושהדיבור על הטראומות של הזנות יצמצם את הביטוי שלהן. יש סיכוי שהיא תהיה מישהי מיוחדת, מעניינת, מאושרת. אולי היא תהיה עובדת

סוציאלית או גרפיקאית או עיתונאית? יש סיכוי שזה יקרה לה, כי זה הצליח לנשים אחרות. נשים שבמאמצי על, חזרו לחיים.

בעבודה זו, אנו מציעות מודל טיפול הוליסטי לנערות ולנשים שעשויות להתדרדר לזנות, לכאלה המצויות כבר עמוק בזנות, או שהיו זונות בעברן. אנחנו לא "קונות" את מסכת האיפור הכבדה המשדרת "עסקים כרגיל". אנו מאמינות כי כל אישה נערה בזנות נואשת, ליד מכוונת ותומכת המושטת בנדיבות בכל עת ומתוך אמונה כי לכל אדם הזכות והכוחות ליישם בחייו תהליך של שינוי.

לנות כראי התפישות הת'אורטיות:

בפרק זה נציג את התייחסותן של תפישות תיאורטיות שונות לזנות ולנשים העוסקות בזנות. זונה מוגדרת במילון "יצאנית, נפקנית, אישה המוכרת את גופה לגברים תמורת כסף". (1). זנות על פי אבן שושן היא: ניאוף, זנונים, פריצות, מעשי הזונה, ביאה ביחסי מין בלתי חוקיים תמורת שכר". (1). הזנות מוגדרת כאן כתופעה עסקית שלילית ובלתי חוקית, המיוחסת לנשים.

תפישות תיאורטיות מציעות הסברים שונים לתופעת הזנות ולגורמים המובילים אנשים לעיסוק בזנות. התיאוריה הפסיכואנליטית, מגדירה את הזנות כעיסוק אופייני לנשים בעלות קושי אינהרנטי בהפנמת תפיסת הבושה, המוביל אותן בתורו לקיבעון בשלבי ילדות מוקדמים ולהנאה לא מבוקרת מסטייה מינית (25). פרויד, תיאורטיקנים נאופרוידיינים, נטו לקשר זנות להומוסקסואליות נשית. טענתם המרכזית הייתה, כי הבחירה בעיסוק בזנות, נובעת מרצון להדחיק רצונות הומוסקסואליים נשיים באמצעות פעילות פסאודו-הטרוסקסואלית. (16, 26). בשנים האחרונות הולך ומתברר הקשר שבין היסטוריה של גילוי עריות בילדות ובין התדרדרות נשים לזנות. (2). אמירה זו מבוססת על ניסיון קליני רב שנים ומחקרים מהעולם, המתעדים אחוזים גבוהים של היסטורית התעללות מינית בילדות, בקרב נשים בזנות בסמים ובעברייניות. האח הגדול, האב הביולוגי או האב החורג, מי שהיה אמור להגן ולטפח, הוא גם אחוז בכוח הטוטאלי, והוא מושא אהבתה של הילדה. דווקא הוא, בגד באמונה של הילדה ואנס אותה. "הניתוק הרגשי במהלך המגע המיני אותו מתארות קורבנות של גילוי עריות דומה מאוד למצב הפסיכולוגי המתואר ע"י נשים בזנות. (2). הפרספקטיבה הפמיניסטית הרדיקלית, מגדירה זנות כהתנהגות מינית גברית המאופיינת ע"י 3 אלמנטים: חליפין, הפקרות ואדישות. כל גבר הוא בבחינת "מנצל" משום שעבור סיפוק מיני, הוא הופך אישה לאובייקט, תוך שימוש בכסף ושיקולים תועלתניים אחרים. (35). זנות, הנה שימוש בגוף של נשים ע"י גברים לצורכי מין. נשים שעוסקות בזנות, הופכות לאובייקט אנונימי שמשמש גברים לצורכי מין ואגרסיביות, תוך כדי ביזוין והרחקתן מהחברה ה"מהוגנת". (19). הפמיניזם הרדיקלי אם כן, טוען כי יחסי הכוחות בין גבר (לקוח) לאישה (זונה), הנם ביטוי נאמן ליחסי הכוחות בין גברים לנשים בחברה. הסוציאליזם, רואה בזנות תוצאה של יחסי ניצול בתוך חברה קפיטליסטית. מנק' מבט זו, הזנות היא עוד תופעה חברתית שלילית המתפתחת במפגש בין "הון כספי", מעמד חברתי מובס וסחר חופשי בין מדינות (12). לעומת התפיסות סוציאליסטיות והתפיסות הפמיניסטיות רדיקליות, הפמיניזם הליברלי, רואה בזנות "כוח נשי". הפמיניזם הליברלי תופס את הנשים העוסקות בזנות, כנהנות מחופש מיני וכלכלי ומשליטה מלאה בחייהן. כאן, הזונה לעולם אינה קורבן, משום שאינה מנוצלת ע"י מתווך או מעביד. (32). הפונקציונליסט-סטרוקטורליסט Davis טען בשנת 1937, כי הזנות משמרת מוסדות חברתיים חשובים כמו מוסד הנישואין והמשפחה. מכאן, לזנות תפקיד חברתי משום שהן מהוות לגברים "חלופה משלימה" לרעיותיהם ומסייעות לגברים "לא לבגוד" ולא להתאהב באישה אחרת - לא לפרק את התא המשפחתי. (18).

ניתן "לפרוש" את התפיסות התיאורטיות השונות, על פני רצף שבקצהו האחד, מוצגת הזנות כבחירה, ככוח נשי וכעיסוק לגיטימי בשוק החופשי. (עם או בלי קשר לדחפים ואיכויות נשיות סוטות). בקצה הנגדי של הרצף, הזנות אינה בחירה. הזנות כתוצר של יחסי כוחות בלתי שוויוניים בין גברים לנשים, ניצול של נשים ע"י גברים, באמצעות תהליך מכוון של אוביקטיפיקציה שלהן והצגת הזנות כקורבנות של תהליך זה. אנו בוחרות לחלק את התיאוריות לשתי קבוצות הנבדלות זו מזו באופן בו הן מעריכות נשים. בקבוצה אחת, תפיסות תיאורטיות המעריכות נשים כסוטות, כבעלות תפקיד משני ונחות בחברה ובמשפחה, כחזקות ועצמאיות על שום בחירתן בעיסוק בזנות, עיסוק בו הן מוכרות את גופן תמורת

כסף. (הפסיכואנליזה, תפיסות נאופרוידיניות, תפיסות פונקציונלסטיות סטרוקטורליות ופמיניזם ליברלי). לעומת זאת התפיסות התיאורטיות בקבוצה השנייה, יוצאות כנגד ההערכה המתייגת של הנשים, וטוענות כי נשים ראוי שתשתייכנה למעמדות חברתיים שאינם מעמדות נמוכים ומדוכאים וכי תופעת הזנות ראוי שלא תתקיים כי היא מנציחה הערכה נחותה של נשים ביחס לזו של גברים. אנו מוצאות עצמנו קרובות יותר בתפיסותינו, לתפיסות המתוארות בקבוצה השנייה. לטעמינו, זנות הנה תולדה של מציאות חברתית פטריאכלית, ומתן הלגיטימציה לקיומה מקעקע בכל אדם בחברה (גברים נשים, ילדים וילדות) הערכה פחותה ומעוותת של נשים.

בהתאם להבחנה זו, נתנו החוקרים, עובדי הרווחה, הבריאות והחוק, "שם מקצועי" לאנשים בזנות. (גברים ונשים). אלה הסבורים העיסוק בזנות מבטא כוח נשי, וכי הזנות צריכה להיחשב עיסוק לגיטימי כמו כל עיסוק אחר, קבעו את השם: "עובדי מיין" (sex workers). לשיטתם, הבחירה בעיסוק בזנות וקביעת השם "עובדי מיין" הנה בחירה חופשית של הנשים. מחזיקי תזה זו טוענים גם כי קונספט הקורבנות בזנות הוא מוגזם, וכי המקרים בהם התעללות פיזית, נפשית או מינית בילדות הובילה לזנות - מועטים. (מקור 30). האוחזים בתזה זו, מאמינים כי נזק נפשי הכרוך בזנות הנו תוצאה של הסטיגמה החברתית ולא של פרקטיקת הזנות עצמה. בכל מקרה, לטענתם, הנזק הפיזי בזנות גדול על הנזק הנפשי, עבודת המין אינה מזיקה לעוסקים בה יותר, מאשר לעוסקים בעבודת התאטרון. (מקור 30). לעומתם, יש החושבים אחרת. פרלי וברקן טוענים כי זנות הינה אובייקטיפיקציה של נשים, הפקרת גופן להתעללות. (מקור 23). Barry טוען כי הזנות היא סוג של דיכוי נשים, ה"מושכת" אליה נשים עם ילדות טראומתית. (מקור 12). כיוון שתזה זו מדגישה את אי הבחירה, המושג "עובדי מיין" אינו מקובל כאן, והתיאור המועדף הוא "אנשים בזנות".

הזנות בישראל:

אין סטטיסטיקה ממשלתית ביחס לעוסקים בזנות בישראל ואין סוכנות טיפול ציבורית ייחודית לנשים וגברים שורדי זנות. לעומת זאת, החוק הפלילי בענייני "זנות ומעשי זימה" המפורט למדי. החוק חל על מי שחי על רווחיה של זונה, מי שמשדל אישה לקיים יחסים עם גבר אחר, מי שמחזיק או מנהל בית בושת, מי שמשכיר דירה למטרות זנות, מי שמשדל אדם לעזוב את המדינה על מנת לעסוק בזנות, מי שמתיר לקטיין בן 13 עד 17 הנמצא תחת חסותו לבקר או לחיות בבית בושת, מי שמפתה את חברו במקום ציבורי לבצע מעשה לא מוסרי, מי שהופך אישה מתחת לגיל 18 לזונה וגבר הנכנס לביתה של אישה לבוש בבגדי נשים. בהתאם לחוק, כל אלה הם עבריינים. עונשי המאסר נעים בין 3 חודשים ל- 7 שנים. השאלה כיצד מיישמים המשטרה, בתי הדין והרשויות המקומיות את החוקים הללו, היא שאלה פתוחה. כמה חברי כנסת, תובעים מזה שנים, לתת תוקף חוקי לזנות ובדרך זו גם לפקח עליה. אין ספק כי לצורות מסוימות של זנות ובמקומות מסוימים בישראל, מתייחסים בסובלנות. כיום הזנות בישראל אינה ממוסדת. (4).

אורחים המופיעים נשים ונצרות לזנות:

בפרק זה נסקור את הספרות המקצועית העוסקת בגורמים המובילים נערה / אישה לזנות.

גילוי עריות, והתעללות בילדות כגורם לזנות

"גילוי העריות הוא הטירונות לזנות, הוא המקום בו הילדה לומדת איך לעשות את זה". (2). נשים שחוו התעללות מינית בילדותן, פגיעות יותר להידרדרות לזנות, התמכרות לסמים ומעורבות בפשיעה. (9, 10, 36). כמו כן הוכח כי היסטוריה של ריבוי תוקפים והתעללות מתמשכת, שכיחה בקרב נשים בזנות. התוקף יכול להיות אב, (ביולוגי או חורג), אח, דוד או קרוב אחר. רקע של התעללות מינית, בקונטקסט של בית עני והוצאה מהבית או מבית הספר, מאפיין על פי רוב נערות שנוטות להתדרדר לזנות. (2) גיודית הרמן בספרה "טראומה והחלמה", טוענת כי ילדים (בעיקר בנות), אשר חוו התעללות בילדותם, הם בעלי סיכון גבוה לשוב ולהיות לקורבנות בבגרותם. (5).

כיוון שגילוי העריות בילדות, הוא שבר טראומתי בחייה של הילדה, הוא גורם מכריע לאי יכולתה בעתיד, לתת אמון של ממש באחרים. (5). גילוי העריות יביא לתחושה של סכנה קיומית, לאובדן שליטה, לחוסר אונים ולשיבוש בוחן המציאות. גיודית הרמן (5). החוויה הטראומטית המינית בילדות, מקדמת אצל הילדה פיתוח מנגנוני הגנה דיסוציאטיביים. מנגנוני הגנה אלה "ממסכים" את הילדות וגורמים להן בסופו של דבר, להמעיט בערכם של אותות ורמזים חברתיים, אשר בנסיבות רגילות, היו מעוררים את דריכותן לסכנה. (6) וכך, ילדה שחוותה התעללות מינית, תברח מהבית ותגלה ברחוב, חברה שולית עבריינית, אשר נדמה רק לרגע שהיא תחליף לאהבה ולהגנה החסרים. אך לא כך. ברחוב, אורבים סוחרי נשים וסמים ותחושת "ההגנה" ו"השייכות" שהם מספקים אינה אלא אשליה. הסמים מקלים על טראומת ההתעללות - והזנות עוזרת לממן את הסמים. לעיתים הזנות מגיעה קודם, כתוצאה מחזרה כפייתית המאפשרת גילום מחדש של ההתעללות מן העבר. (2). בשל הטראומה המינית, הזהות העצמית והזהות הנשית מתעצבות בדרך שאינה פונקציונלית. נשים אלה סובלות מבעיות בתפקוד המיני ומאובדן היכולת ליהנות ממין. יחסי המין, מייצרים "פלשבאקים" של האירוע הטראומתי. במקרים רבים במהלך טיפול נפשי, מתברר כי ה"בחירה" לעסוק בזנות מאפשרת ניתוק רגשי דומה לזה שחוותה האישה בזמן שנאנסה על ידי אביה בילדותה. כמו קורבנות טראומה אחרים, דחף לא נשלט מביא אותה לשחזור אכזרי זה - כזונה. (2). גם פרלי מתייחסת במאמרה העוסק באלימות כלפי נשים, ליכולתה של אישה לשרוד בפרקטיקה של הזנות "בזכות" אותם מנגנונים דיסוציאטיביים אותם סיגלה לעצמה, בילדות. הניתוק מהגוף, מאפשר אקטים מיניים בזה אחר זה. (22). במאמר אחר, הדן במנגנון הדיסוציאציה, טוענת פרלי כי, נשים בזנות, בשירותי ליווי, חשפניות ושחקניות פורנו, הן דיסוציאטיביות במידה רבה, וכי עובדה זו קשורה ישירות להיותן שורדות תהליכי גילוי עריות וטראומות מיניות מוקדמות. (21). יכולת הניתוק מהגוף ומהאקט המיני המתרחש בו, מגנה על האישה מפני הזיכרונות הקשים והחוויות הטראומטיות שעשויות לצוף ולעלות. מאידך, אותה יכולת בדיוק, מציבה את האישה בפני סכנה אמיתית, כיוון שהאישה נכנעת לדחף ההרסני והיא חוזרת להיות שוב מנוצלת מושפלת מוכה ונאנסת. מנגנון הניתוק, מנתק אותה גם מהיכולת לבחור בין אסטרטגיות הפעולה המתאימות ולהגן על עצמה מפגיעה חוזרת. (21).

הקשר בין גילוי עריות בילדות ולבין זנות, מובן היום לחוקרים גם מאספקט נוסף. נשים שחוו גילוי עריות בילדותן, נוטות לפתח מערכות יחסים אינטימיות עם גברים אשר ממשכים לנהוג בהן כבשפחות. נשים אלה, נקלעות שוב ושוב לקשרים עם בני זוג, לקוחות וסרסורים המקרבנים אותן. חוסר האונים הנרכש בילדות, מקבע את הנשים בתוך מערכות ניצול והשפלה אלה. (36). בילדותה, חווה הילדה

מערכות יחסים מנצלות מגוונות: האב או קרוב המשפחה האחר שהתעלל בה מינית, נערים וגברים ברחוב, במשפחות אומנות וכו'. כנערה היא לומדת כי עליה לספק את רצונם של האנשים בהם היא תלויה. את המנגנון הזה ואת סוג הקשרים הללו הילדה תיקח עימה לעולם הזנות. (6). שורדת גילוי עריות: "עברתי גילוי עריות, אני חושבת שהנזק הגדול ביותר היה ללמד אותי כי המיניות שלי היא הדבר החשוב היחיד שבי...". תחושת הזהות והערך עצמי מתקיימות באמצעות קשרים מיניים שמשחזרים את איכות הקשר עם המתעלל. נשים שעסקו בזנות ובפורנוגרפיה דיווחו כי הן חשות ערך עצמי רק בזכות המיניות שלהן. (2).

גם ג'ודית הרמן מתייחסת לאפשרות כי ילדות ששרדו גילוי עריות לומדות להעריך עצמן רק כספקיות שירותי מין: "ילדים אשר חוו התעללות בילדות למעשה נאלצים לפתח לעצמם זהות בסביבה אשר מגדירה אותם כזונות וכעבדים. בסביבה מעין זו התפתחות של אישיות המאפשרת עיסוק בזנות היא בהחלט אפשרית". (5). ילדה החיה בעולם של טרור רגשי עמוס בחרדה קיומית, נתונה לחוויה של חוסר שליטה בגוף. היא למעשה מורגלת לעובדה כי אחרים שולטים בגופה. הילדה חווה את גופה כאשם ומפתחת כלפיו תחושת שנאה. שנאה זו של הגוף מאפשרת את היחס הקשה לו נותנת האישה העוסקת בזנות לגופה. (6).

חברה פטריאכלית כגורם לזנות

זנות היא אינה בעיה פרטית של נשים השרויות בה, אלא בעיה הנוגעת לכלל הנשים והגברים בחברה המובנית עפ"י תפישות פטריאכליות. מבנה פטריאכלי זה מנציח את הניצול המיני בתוך המשפחה, מביא להשתקת הקורבנות, תיוגן ואף כליאתן בבתי כלא ומוסדות סגורים. (2). תפיסות פמיניסטיות רואות את הזנות כמכשיר בידי הגברים, המאפשר להם להשיג חופש מיני. כדי להמשיך ולשלוט בנשים, הגבר מפצל את דמותן לשתיים: נשים "טובות" - הן הנשים הנורמטיביות הנשואות והכנועות ונשים "רעות" - המופקרות שאמורות לספק את הצרכים המיניים של הגבר. אונס ילדות, פמיניזציה של העוני ודרות רחוב של נשים - הינם כלים פטריאכליים, אשר שומרים על מאגר של נשים בזנות לטובת הגברים. המערכת המשפטית, מסייעת למנגנון עתיק זה, הנותן לגיטימציה לזנות, בכך שאינה גוזרת עונשים משמעותיים על אנסים וסרסורים. (2). החיבור בין זנות לבין הקשר משפחתי וחברתי פטריאכלי, מקבל חיזוק במאמרה של צביה זליגמן, "אין אמת, אין חסד ואין רחמים". הכותבת, מצביעה על חיבור הפגיעה המינית בילדות לבין הקשר משפחתי וחברתי פטריאכלי. זיגלמן טוענת כי בחברות ובמשפחות המאופיינות בשמרנות נפוץ יותר גילוי עריות. לטענתה, מוסד המשפחה בחברה הישראלית נשלט ע"י חוקים דתיים פטריאכליים ועל כן מהווה קרקע פורייה לגילוי עריות (בעיקר משפחות ערביות וחרדיות), בהן על מעמד הגבר וסמכותו אין עוררין. (6).

גזענות כגורם לזנות

במאמר הדין בבעיות הספציפיות של נשים אפרו-אמריקאיות בזנות, מציינות הכותבות כי חברה פטריאכלית אשר אפשרת עבדות, וקיטלגה אנשים על סמך צבע עורם כשווים פחות, היא חברה אשר תאפשר קיומה של זנות. (17)

כיום ישנה הבנה כי רוב העוסקים בזנות הן לאו דווקא נשים לבנות. (34). במאה העשרים ואחת, עדיין ישנה אפליה על בסיס גזעי בין שחורים ובין לבנים בארה"ב. כהי עור, עדיין מועסקים בעבודות בשכר נמוך, מה שלא מאפשר להם לקנות בריאות וחינוך טובים מספיק לילדיהם ומשמר אותם במצב סוציאקונומי קשה. מערכת הזנות כיום למעשה מתפקדת כפי שבעבר תפקדה מערכת העבדות. נשים אפרו אמריקאיות משמשות מטרה להתעללות ואלימות. הסטריאוטיפים הגזעניים מגבירים את

האלימות והניצול שלהן ולכן רבות מהן שרויות בחיי עבדות. (17) גברים לבנים אשר מגיעים לזונה שחורה, מרשים לעצמם לעשות בגופה ככל העולה על רוחם, דווקא משום הבדלי המוצא. (17)

הסמים כגורם להידרדרות לזנות

נשים רבות מתמכרות לסמים ואח"כ מגיעות לזנות, כדי לממן את הסם. לעיתים השימוש בסמים הוא שניוני לעיסוק בזנות. בכל מקרה, הסמים עוזרים "לשאת" את הכאב שבזנות. (10) נערות רבות, אשר בורחות מבתיים מזניחים או מתעללים, מתחילות להשתמש בסמים כדי להקל על הצער, כדי לשכוח. הזנות היא הדרך לממן את הסם. היא האופציה הזמינה ברחוב והמתווכת לנערה ע"י הגברים ברחוב. (2)

עוני ודרות רחוב כגורמים לזנות

השתייכות למשפחות עניות ועבודה בשכר נמוך, במיוחד בקרב נערות, נמצא גורם משמעותי אשר השפיע על כניסה לזנות ילדים בבריטניה. (18). כניסתן של נשים לעולם הזנות היא תוצר של לחצים כלכליים, קשיי דיור וקשיים פסיכו סוציאליים. (10, 17). העוני וחוסר היכולת לצאת ממנו מביאים את האישה לייאוש גדול. במקרים בהם אין לאישה תמיכה, ובשילוב גורמים פסיכוסוציאליים נוספים, היא עלולה למצוא עצמה עוסקת בזנות כמקלט אחרון מפני רעב. למרבית הנשים מתברר בהמשך, כי הזנות כמקור לרווחים כלכליים הנה אשליה בלבד. (17).

תפקוד משפחתי לקוי וחוסר בדמות אם

כאוס משפחתי, פגיעה מינית, הזנחה ואובדן דמויות מטפלות מיטיבות, מגדילים אצל נערות את הסיכוי לבריחה מהבית ולהתפתחותו של מנגנון הדיסוציאציה. (21). כאמור, גורמים אלה, מאיצים במקרים רבים את התדרדרותן של נשים ונערות לזנות. אך קיים מרכיב נוסף, אשר מגדיל פי כמה את הסיכוי שגילוי עריות ואלימות פיזית, יביאו נשים ונערות בסופו של דבר לזנות: אדישותה של אם הנערה להתעללות. כאשר האם עדה להתעללות הפיזית או המינית ולא עושה דבר על מנת להפסיקה, היא "שומטת באופן סופי את הקרקע מתחת לרגליה" של הנפגעת. היא רואה ולא עושה דבר. במקרים מסוימים, האם אף מנסה לטשטש ולמחוק את קיומה של אותה התעללות. משבר האמון והטראומה מעמיקים כתוצאה מהתנהגותה זו של האם. מתבגרת זו, תחוש פעמים רבות בבגרותה חוסר אמון שלמעשה ינווט את בחירתה באנשים אשר ימשיכו לפגוע בה: סרסור, בעל וכו'. (6).

הילדה אשר נפגעה, תנסה לשמור על אמונתה בהוריה ותפתח דימויים אידיאליים של אחד מן ההורים לפחות. ההורה שלא פוגע (במקרה זה האם). ע"י ניסיון לשמור על קשר עם אותו הורה, תצדיק הילדה את כישלונה של האם מלהגן עליה, בפחיתות הערך העצמי שלה. אותו דימוי עצמי נמוך וירוד אשר יוביל אותה בסופו של דבר אל הבחירות הלא נכונות, המסוכנות שיביאו אותה לבסוף להיות מנוצלת. (5)

נלקי הזנות:

בבתי בושת, בזנות רחוב ובשירותי ליווי שונים - להיות בזנות זה אומר, להיות נאנסת, ניצודה, נרדפת, נשלטת, מוטרדת מינית, מוכה, מושפלת. (23). מחקרים מראים כי לא ניתן לעסוק בזנות מבלי לחוות כאב נפשי ומבלי להינזק קשות ברמה הפסיכולוגית. (מקור 30). הדינמיקה החברתית של הזנות הופכת את הזנות לפגיעות יותר לאלימות ולמחלות מין ומקשה עליהן במיצועי זכויות האדם הבסיסיות. (39) בפרק זה נציג את הנזקים בגוף, בנפש ובהיקשר החברתי, הנגרמים לנשים שהיו או שעודן בזנות.

נלקים בראש

בעיות בריאותיות מגוונות: לאורך ההיסטוריה, ללא קשר למעמד המשפטי של הזנות, לזנות הייתה השפעה הרסנית על בריאותן של נשים. בעיות בריאות שכיחות של נשים בזנות: תשישות, נטייה להידבק במחלות וירליות, מחלות מין, זיהומים בנרתיק, כאבי גב, עייפות, דיכאון, כאבי ראש, כאבי בטן, הפרעות אכילה, הפטיטיס כרוני, סרטן צוואר הרחם, דלקות אגן כרוניות (PDI) והפרעות דיסוציאטיביות שונות. קבוצות מסויות של נשים בזנות סובלות מפגיעות מוחיות טראומטיות (TBI), כתוצאה מחבטות בראשן. הפגיעות המוחיות, גורמות לעיתים, לבעיות בריכוז, בזיכרון, כאבי ראש בעיות בשיווי משקל, ערפול ובעיות הקשורות בצמיחת השיער. נשים רבות שהיו או שעודן בזנות סובלות מ-PTSD, או CPTSD, דיכאון והפרעות שינה קשות. כיוון שנשים רבות שהתדרדרו לזנות, הן קורבנות של גילוי עריות בילדות, "סוחבות" איתן נשים אלה, בעיות בריאות כרוניות כלליות, הקשורות להזנחה קשה של הגוף (והנפש), בילדות. (מקור 20).

מחלות מין ואידס: לרב הנשים שהיו או שעודן בזנות, היסטוריה של מחלות מין. במחקר שנערך בניו זילנד, נמצא כי 26% מהמשתתפות נשאו את החיידק המחולל את מחלת הזיבה, 35% נמצאו חיוביות ל-HIV ו-18% לסיפיליס. נושא מחלות המין, זכה ל"תת דיווח" במחקר משום שחלק גדול מהנשים לא זכרו אם היו להן מחלות מין או לא. רק 40% דיווחו כי לא היו להן מחלות מין בעבר ואינן נשאות של נגיף ה-HIV. התפרצות האיידס כמגפה חידשה את ההתעניינות בנשים בזנות. King (1990) מצא שדימוי נשים בזנות במדיה מוצג באופן מוטעה כ"מעבירות" מחלות מין ואידס לגברים. עד עתה התגלה כי בסקס הטרוסקסואלי, באופן מובהק, הרבה יותר גברים מעבירים HIV לנשים מאשר להפך. (מקור 39). על אף עובדה זו ממשיכים לחקור את העברת ה-HIV מנשים בזנות ללקוחותיהן בעת קיום מין ללא קונדום. מעט מהחוקרים שמים דגש על העברת HIV מלקוחות לזונות. מעטים גם המחקרים שנעשו מנקודת מבט המחפשת את שיפור מצבן הבריאותי של נשים בזנות. ככלל, קיימת מעט מאוד דאגה לבריאותן של נשים בזנות. (20). הדבקת זונות באיידס מתרחשת לרוב בשל אונס או הפעלת לחץ מצד הלקוח לסקס ללא קונדום ולא כפי שנהוג לחשוב, עקב חוסר מודעות של נשים בזנות לחשיבות השימוש בקונדום. מחקר שבדק נשים בזנות שפועלות בתחנת משאיות, גילה שהנשים שהתעקשו על שימוש בקונדום, היו בסכנת חיים אמיתית. עדיין, במעגלים של אנשי בריאות הציבור, נהוג לחשוב, שהשלכות בריאותיות של זנות הן, איידס ומחלות מין ושימוש בקונדום ע"י הלקוח הוא הדרך לפתור בעיות אלה. (20). מחקר אחר אשר בדק רווחים כספיים בזנות מצא כי נשים בזנות מרוויחות הרבה יותר כסף תמורת סקס ללא קונדום, וזה מתקיים בד"כ בהקשר של סחיטה. (מקור 29).

נזקי האלימות שבזנות: התעללות מינית ואלימות פיזית קשה שזורה לעיתים קרובות בסיפוריהן של נשים בזנות. מחקרים על נשים דרות רחוב שהתדרדרו לזנות, מצביעים על שיעורים גבוהים של תוקפנות

מצד הפרטנרים הגבריים עמם היה להן קשר אינטימי. חלק מהגברים הללו הם לקוחות. נשים עניות רבות מתגוררות בקהילות בהן מצויות רמות גבוהות של תוקפנות בכל מערכות הקשרים המתקיימות בקהילות. ההזדמנויות לשיפור תנאי החיים או לבריחה ממצבים מאיימים, הן מוגבלות למדי. (13). הזנות היא מולטיטראומתית. ישנם בזנות אחוזים גבוהים של ניצול מיני ואלומות קשה. אנשים בזנות פגיעים יותר לאלומות על בסיס מיגדר, על רקע עוני, השתייכות לקבוצת מיעוט, על רקע פגיעות מינית ופיזית בילדות. (22). במחקרם של פרלי וברקן אודות הקשר בין חשיפה לאלומות לבין- PTSD נמצא כי 82% מהמשתתפים חוו תקיפות מיניות קשות במסגרת החיים בזנות. 55% נתקפו ע"י הלקוחות, 88% אוימו בתקיפה במהלך הסקס עם הלקוח, 83% מתוכם היו קורבן לאיום שכזה באמצעות נשק חס/קר. 8% דיווחו על אלומות קשה מצד סרסורים ולקוחות, כזו שהצריכה טיפול באמצעות ניתוחים מסובכים. (למשל חתכים עמוקים של סכין בגרון וכדומה). (23). נשים בזנות נרצחות או מצויות בסיכון גבוה להירצח. בקנדה נמצא כי מוות מוקדם של נשים בזנות, עקב רצח, גבוה פי 40 מאשר באוכל הכללית. (20). ככלל, האלימות בעולם הזנות, גם זו שאינה מופנית באופן ישיר כלי הנשים, מעצימה את הטרומות הפסיכולוגיות מהילדות. (21).

במחקר שבדק את ההשפעות של "חוק הזנות" בניו-זילנד, נמצא שקיימים שני גורמים שמשפיעים על ריבוי אלימות בזנות: עוני וזמן. ככל שזונה יותר ענייה ויותר זמן בזנות, כך תיחשף ליותר אלימות. לא נמצא קשר לסטטוס החוקי של הזנות, במילים אחרות, העובדה כי הזנות ממוסדת, לא הפכה את הנשים בזנות, לפחות פגיעות לאלומות. (20). תזה זו, מקבלת משנה תוקף ממחקרים שבדקו את נקודת המבט של הנשים עצמן. נשים במדינות רבות נשאלו האם הן סבורות שמיסוד הזנות יסב להן הגנה מפני לקוחות אלימים מינית ופיזית? 46% טענו שלא! 59% נשים מגרמניה בה הזנות ממוסדת טענו שלא! נשים בזנות "זוכות" ליחס שונה בהקשר לאונס, מאשר נשים אחרות. לדוגמא, בוונצואלה - העונש לאנס הנו מצומצם יותר אם הנתקפת היא זונה. אנשים סבורים שכאשר זונה נאנסת זה חלק מעבודתה. (20). נתונים אלה הוצגו כאן, כדי להמחיש את האלימות שבזנות, אך אין די בכך כדי לבטא את האימה והטרור היומיומי להן נתונות, נשים ונערות בזנות. נשים שורדות זנות מעידות, כי הכאב הפיזי, אימתני ככל שיהיה, אינו מתקרב לזה הנפשי. הנורא מכל לדבריהן, זה להרגיש "בשר". להרגיש שאין את עוד יצור אנושי ושאינו לך יותר אמון במין האנושי. תחושה זו של נשים קורבנות זנות, עשויה להיות תולדה של מציאות חברתית פטריאכלית, והיא בוודאי קשורה למעמד המשפיל בו מתנהל המו"מ על גופה של האישה בזמן קניית שירותי המין.

נלקים כנפש:

רמיסת הכבוד העצמי: התעללות ורבלית על כל גווניה הרסנית בהקשר של סימפטומים פסיכולוגיים. "את נהיית בעיני עצמך מה שאומרים עליך" (דבריה של זונה). לרב הן מגונות "זונות". קיימים גינויים דומים לגינויים הידועים בפי גברים אלימים. הגינוי, מצדיק את האלימות (מצד הלקוח), כמו שכינויים גזעניים מצדיקים התנהגות גזענית. המון נשים מודות שההשפלה הרבה יותר כואבת ממכות. ההשפלה בזנות, נסתרת כמו הרבה עוולות אחרות בזנות. (20)

דיכאון ומתח נפשי: מעט מחקרים ניסו להבין את החוויה הרגשית של נשים בזנות. מחקר שבדק נזקים פסיכולוגיים בקרב נשים בזנות רחוב בהארלם, ניו - יורק, גילה כי נשים בזנות רחוב סובלות ממתח נפשי עצום, דיכאון והפרעות חרדה. הכותבים ייחסו את הממצאים לסביבת ה"עבודה" המאיימת כל כך, המקיפה את הנשים. (מקור 30). אך אין זו רק הסביבה הפיזית שמאיימת ויוצרת מתח וכאב נפשי. הבוטות של הלקוחות, האובייקטיביות המתמשכת וביזיון של הנשים המובנה בתוך הוויית הזנות,

הוא שנתפס בספרות ובתיאוריה של הפרקטיקה הטיפולית בשורדות זנות, כגורם העיקרי לנזקים הנפשיים. נשים מודות שההשפלה הרבה יותר כואבת ממכות. ההשפלה בזנות, נסתרת כמו הרבה עוולות אחרות בזנות. (20).

PTSD הפרעת דחק פוסט טראומטית: היא אחת מהפרעות החרדה. הדיאגנוזה של הפרעת דחק פוסט טראומטית מתארת את הסימפטומים שעלולים להיווצר אצל הנפגע בעקבות חשיפה לאירוע טראומתי חד פעמי. (תאונת דרכים, אונס מלחמה, נחשבים לאירוע חבלה מוגבל בזמן). "הפרעת דחק פוסט טראומטית מורכבת", מתארת את הנזקים הנפשיים החמורים שנגרמים בעטייה של טראומה ממושכת ונשנית בגלל התעללות מינית, פיזית או נפשית. האירוע הטראומתי המניב תסמונת PTSD, מאופיין בשני יסודות: א. האדם נחשף לאירוע טראומטי בו נכחו סכנת מוות ממשית, או חבלה חמורה, או איום על החיים או על השלמות הגופנית של עצמו או של אחרים. ב. האירוע הטראומטי נחוה מחדש ובהתמדה באחד (או יותר) מן הדרכים הבאות: זיכרונות פולשניים, ביעותי לילה, עשייה או הבעת רגש כאילו האירוע מתרחש שוב, מצוקה נפשית עזה מתעוררת בעת היחשפות לרמזים שמסמלים את האירוע הטראומתי. (מקור 42). האירועים הטראומטיים ממוטטים את מערכות הטיפול הרגילות, המעניקות לאדם הרגשת שליטה, קשר, ומשמעות ויוצרות אצלו מצוקה נפשית, וייסורים נפשיים. התסמינים הרבים של הפרעת הדחק הפוסט טראומטית כוללים שלוש קטגוריות עיקריות: פלישה, צמצום ועוררות יתר. פלישה - פלישה משקפת את החותם הלא נמחה של הרגע הטראומתי. הניצולים חווים את האירוע כאילו הוא חוזר ונשנה ברציפות בהווה. זיכרון הטראומה מתפרץ מעצמו אל התודעה, הן בהקיץ, כהבזקי זיכרון, והן בשינה, כסיוטים טראומטיים. צמצום - צמצום משקף את התגובה המקרה של הכניעה. אדם עם תחושת חסר האונים ואימה בשעת אירוע טראומטי עלול לברוח (לא בפעולה בעולם הממשי), אלא בשינוי מצב התודעה שלו. מצבי תודעה אילו באים להקל על הכאב החרף. השינויים התפיסתיים האלה מלווים בהרגשת אדישות, ריחוק רגשי וסבילות עמוקה, ויתור על כל יוזמה ומאבק. עוררות יתר - עוררות יתר משקפת את הציפייה המתמדת לסכנה. הביטויים של עוררות היתר אצל הניצולים: נבהלים בנקל, מגיבים ברוגז על התגרריות קלות, סובלים מהפרעות בשינה: קשיים להירדם, רגישים לרעש, ומתעוררים בלילה יותר מבני אדם אחרים. תגובות בהלה, ערנות יתר, דריכות, סיוטים, ומחויבים פסיכוסומטיים. (7).

PTSD בזנות: נשים רבות שהיו או שעודן בזנות סובלות מ- PTSD, או CPTSD ודיכאון. (20). פרלי וברקן גילו במחקרם, כי 88% מהנחקרות מתמודדות עם סימפטום אחד ויותר של PTSD (סה"כ השתתפו במחקר 130 נשים). 79% דיווחו על 3 או יותר סימפטומים של CPTSD. מרבית המשתתפות במחקר זה, דיווחו על התעללות מינית, פיזית או נפשית בילדות. רק 6% לא דיווחו על התעללות מכל סוג שהוא. (מקור 23). נתון מעניין נוסף, המסביר את העדר מרכיב ההתעללות המינית בילדות בסיפורן של חלק מהנשאלות הוא אי הכרתן את המושג: "abuse". חלק ניכר מהמשתתפות במחקר סברו, עד המפגש עם החוקרים, כי התעללות מינית היא בהכרח מין כפוי תוך שימוש בכוח. אם לא היה שימוש בכוח, משום שהילדות, הנערות או הנשים חונכו להיות כנועות - אזי לא הייתה שם התעללות מינית. בנוסף, נשים אחדות טענו, כי ההתעללות התרחשה בגיל כה צעיר, בו לא היו ידעו כלל מהו סקס. בשלב זה, לא מסוגלות הילדות להמשיג את החוויה נוראה ככל שתהיה. (23).

למרות שבתחום התקיפה המינית בקרב נשים נורמטיביות, מוסכם על כולם שיש לה השלכות נפשיות טראומטיות, לא כך בזנות. "נירמול" הזנות והגדרתה כעבודה, ע"י קובעי מדיניות חברתית, מערפלת את הציבור בהבנת תופעת הזנות, נזקיה והצורך להגן על הנשים בזנות. בכיר בארגון של בטיחות בעבודה בניו זילנד, בנה מדרג תשלומים שמעביד חייב לשלם לעובדיו בהתאם לרמת הסיכון בעבודתם. זנות

נחשבה אצלו לבטוחה יותר מטיפול בילדים. (20) בוונצואלה - העונש לאנס הנו מצומצם יותר אם הנתקפת היא זונה. אנשים סבורים שכאשר זונה נאנסת זה חלק מעבודתה. קל וחומר, לגבי נזקים ב"אזור הנפשי". באופן אירוני, "נירמול" זה, מדגיש את "בחירתה" של הזונה לקיים יחסי מין בשביל כסף, מעצים את עמדת הכוח שלה. היא כאילו, "יודעת" לאן היא הולכת, "מכירה" את הסכנות, "מוכנה להן" ולכן "פחות סובלות" מנזקים נפשיים בעטיין. ברב המקרים, נשים שורדות זנות, אשר מתקיימים בהווייתן כל הסימפטומים של PTSD, יוגדרו בד"כ כ"הפרעת אישיות גבולית" הגדרה אשר הופכת אותן ברגע אחד, ל"בלתי מתאימות" למרבית שירותי הטיפול והשיקום. (20).

דיסוציאציה: היא תופעה שמתארת ניתוק בין אירועים שבדרך כלל קשורים אחד לשני. מצבים דיסוציאטיביים הם מצבי מודעות שאינם נמצאים באינטגרציה עם התפישה הרגילה של עצמי וכתוצאה מכך נתפשת התופעה כחוסר המשכיות של החלקים המודעים בעצמי. (44). על פי המודל של Ross המדבר על טראומה ודיסוציאציה; דיסוציאציה פתולוגית, היא אלמנט מרכזי בתגובה כרונית חמורה לטראומה מהילדות, הכוללת: התעללות מינית, פיזית, נפשית הזנחה, מות אחד מהמטפלים המשמעותיים, גירושין של ההורים, התמכרות או מחלה נפשית של אחד ההורים, כאוס משפחתי, חשיפה לאלימות קשה בבית או מחוצה לו, טראומה רפואית או אחרת הקשורה לשלמות הגוף. נסיבות חיים טראומטיות כגון: חיים בצל מלחמה, רעב, עוני, חולי במחלה קשה, מגבירים סיכון לפיתוח מנגנונים דיסוציאטיביים. (21). דיסוציאציה יכולה להשפיע על האדם באופן סובייקטיבי דרך חוויה של מחשבות, רגשות ומעשים לא רצוניים. מדובר במחשבות או רגשות הנחווים כ"צצים כאילו משום מקום". במצבים כאלה מדווחים אנשים שהם חשים כאילו כוח או רגש חיצוני מפעילים אותם בצורה שאינה מובנת להם באותו הרגע. לדוגמא, כשאדם מוצא את עצמו עושה משהו שמנוגד לחלוטין להתנהלות הרגילה של חייו, אבל איננו יכול לעצור את עצמו, כאילו הוא כמעט חייב לעשות זאת. התנהגות כגון זו מתוארת לעיתים כהתנסות של אדם במצב "המובל" באופן חיצוני לו. נמצאו חמש דרכים עיקריות שבהם התהליך הדיסוציאטיבי משנה את ההתנסות של האדם בחיים: דפרסונליזציה, דראליזציה, שכחה (אמנזיה), בלבול זהות, ושינוי אישיות. דפרסונליזציה היא תחושה של ניתוק מן המציאות, כאילו נמצאים "מחוץ" לגוף. הרבה פעמים אנשים מתייחסים למצב זה כאל "חוויה חוץ - גופית". כמו כן, ישנם אנשים אשר מתארים תחושה חמורה של אי שייכות לגופם. הם מרגישים שהם אינם מזהים את עצמם או את פניהם בראי או שפשוט אינם מרגישים "שייכים" לגופם, מצב אותו קשה להם לתאר במילים. **דראליזציה** היא התחושה שהעולם איננו אמיתי. אנשים שחווים תחושה זו מדווחים שהעולם מרגיש להם מזויף, שיקרי, מעורפל, מרוחק, או כאילו נצפה מאחורי וילון, מתוך צמר גפן. אנשים מתארים את העולם כאילו שהם מנותקים ממנו, או כאילו שהם צופים בו בסרט. (מקור 44).

דיסוציאציה בזנות: ללא קשר לסוג הזנות, נשים חשות שהן משכירות איברים מגופן, כדי שלקוח יוכל לעשות בהם שימוש. כדי לשמור על עצמן מפגיעה מהחדירה הפולשנית הזאת, הן צריכות לשמור על ריחוק עד כמה שיותר גדול מהלקוח. זו הדיסוציאציה. (20).

הדיסוציאציה מאפשרת הישרדות פסיכולוגית, בין אם הטראומה המתמשכת היא עבדות, גילוי עריות, מלחמה או זנות. הדיסוציאציה היא אסטרטגיית הימנעות, ובריחה. היא מנגנון אנושי אכזרי שמשמעותו, קיטוע ושבירה של ה"self" לחלקים נפרדים אשר, מתבוננים, חווים, מגיבים, או לא מודעים בכלל - לטראומה. (21). בהתחשב בנטל הנפשי הכבד והטראומתי שבזנות, השימוש הנרחב בדיסוציאציה כמנגנון הישרדות מובן כל כך. (21). שורדת זנות, תיארה את כל חלקי האני שלה כ"צבא קטן הנלחם בזכויות האישה". (21). כמו שורדים אחרים של טראומות, הפרידו נשים שורדות זנות, את חלקי האני שלהן ויצרו בתוכן, ילד פנימי, אגו זנותי, מבוגר מגן ופנטאון נרחב של זהויות שונות. לכל

אחת מהזהויות, תפקיד. כיוון שנשים בזנות רחוב או בתי בושת, מדווחות בשיעורים גבוהים על טראומות בילדות בנוסף על אלימות קשה בתוך החיים בזנות, קרוב לוודאי שדיסוציאציה פתולוגית תהיה רווחת בקרב נשים אלה, כמנגנון הישרדות. מאותם טעמים, יש להניח כי הדיסוציאציה תהיה רווחת גם בקרב חשפניות דוגמניות ושחקניות פורנו (מקור 21). במחקר שהתקיים בתורכיה, נמצא כי רקדניות במועדוני חשפנות, יותר מנשים בזנות רחוב, הן בעלות היסטוריה של טראומה בילדות. יתר על כן נמצאו שיעורים גבוהים יותר של דיסוציאציה וסימפטומים פסיכיאטרים בקרב הרקדניות. (21).

מרבית הנשים בזנות שאובחנו כבעלות הפרעת אישיות דיסוציאטיבית, אובחנו גם כסובלות מהפרעות פסיכיאטריות נוספות: בעיות שינה, הפרעות אכילה, דיכאון, חרדה, בעיות בתפקוד המיני ו- PTSD. (21).

מדוע הדיסוציאציה מסוכנת כל כך בזנות? באופן פרדוכסאלי, למרות שהדיסוציאציה היא בשירות צבא ההגנה הנפשי של האדם (מגן מפני ההשלכות הנפשיות הכואבות של הטראומה), למרות זאת, אותו ניתוק מעמיד את האדם בסיכון גבוה לפתח כאב גדול עוד יותר, כאשר יתקל בעתיד בטראומה מאוד דומה לזו המקורית. למשל, אישה בזנות, כאשר היא נמצאת באירוע בו היא עומדת להיאנס או להיות מוכה, היא קפואה ואין בכוחה לגייס עזרה, להתנגד או להיחלץ מהצרה. במילים אחרות, היא מנותקת מכוחותיה ויכולותיה. ברגע נתון, הזהויות מנותקות זו מזו; האחת נוכחת, השניה נעדרת, השלישית בתת ההכרה... מיקומן של הזהויות קשור בסוג הדיסוציאציה אותה חווה האישה: דפרסונליזציה, דראליזציה, שכחה (אמנזיה), בלבול זהות, או שינוי אישיות. (21).

במה הדיסוציאציה עוזרת לזונה?

א. תפקוד ראשוני של דיסוציאציה משרת טיפול בפרט משתק, בכאב הקשור בלקוח אכזרי (אשר מזכיר אולי התעללות מוקדמת).

ב. דיסוציאציה מפחיתה דיסוננס קוגניטיבי וקונפליקט פנימי. הפתרון הדיסוציאטיבי לזנות הוא גרסה קיצונית של הכחשה, המתרחשת על בסיס יומי בכל שכבות החברה. "דברים רעים לא קיימים, הם ייעלמו, אולי נתן להם שם אחר!?!".

מחקר שהתבצע בארה"ב מגלה כי הסימפטומים הדיסוציאטיביים, נשארים נחלתן של אותן נשים, שנים רבות לאחר שאלה נחלצו ממעגל הזנות. (21).

אחת הנשים שהשתתפו במחקר על הדיסוציאציה בזנות בשנת 1991 אמרה:

"זנות היא אונס. זה כמו שלפני 15 שנה נאנסתי. חוויתי חוויה חוץ גופית. יצאתי מהגוף שלי. זה מה שעשיתי כשהאיש הזה אנס אותי. עליתי לתקרה, וקפאתי. לא הייתה לי תחושה. זה קרה לי כי לא הייתי מסוגלת להרגיש. הייתי מבוועתת. כשהייתי זונה, עשיתי בדיוק אותו הדבר. קפאתי, לא הרגשתי. עזבתי את הגוף למקום אחר. זה היה בדיוק כמו באונס. לא יודעת מה זה אם לא אונס!?!". (21).

התמכרות לסמים ואלכוהול:

"אלכוהול וסמים בזנות, הם כמו ריאות שחורות לכורה פחם" (מקור 11). במחקר שהתמקד בבריאותן של נשים ונערות בזנות נמצא כי כמעט כל המשתתפות הגדירו עצמן כמכורות לכימיקלים מסוימים. הנפוצים ביותר היו: אלכוהול, קראק וקוקאין. ½ מהמשתתפות דיווחו כי היו ב-"high", בכל רגע בזנות. 34% דיווחו שהיו "ממוסטלות" חצי מהזמן. 78% טענו שהחלו להשתמש בסמים תוך כדי העיסוק בזנות. חלקן ברחו לשימוש בסמים, כדי להקל על הכאב הפיזי שנגרם להן עקב היותן מוכות ע"י הסרסור או ע"י ה"גבר הפרטי" שלהן. (מקור 11). נתון זה, המציג את הזנות כקודמת להתמכרות, מעניין במיוחד כיוון שהוא שובר את אחד המיתוסים של הזנות. על פי התפיסה הרווחת בקרב הציבור הרחב, נשים מגיעות לזנות כדי לממן את הסמים. ראיית הזנות כברירת מחדל של נשים עניות, מקלה על הציבור, מסירה מעליו את האחריות להידרדרותן של נערות ונשים לזנות ולעיתים אף נתפסת

כלגיטימית. לעומת זאת, במחקרה של Kramer (2003) עולה כי נשים מתדרדרות לזנות, כדי לתמוך בהרגלי ההתמכרות שלהן, הרגלים המזינים את היכולת להתנתק רגשית ולהתמודד עם הפחד להיזק מהזנות. (מקור 30). על כל פנים, קשה להבחין מה קדם למה, הסמים או הזנות. הסמים הם אמצעי להקלה על הכאב הנפשי שנגרם מההתעללות המינית בילדות. הזנות מאפשרת לקנות סמים. הסמים מסייעים בהפחתת הכאב וההשפלה הכרוכים בעיסוק בזנות. זהו מעגל סגור. שכן קשה לעסוק בזנות ללא סמים וקשה לממן את הסמים ללא העיסוק בזנות. (מקור 2).

Weiner (2003) חקרה את נושא השימוש בסמים בקרב נשים בזנות ומצאה כי 68% משתמשות בקראק, זהו הסם הנפוץ ביותר. יש מהן שמשתמשות גם בגראס, הרואין דרך הוריד, הרואין נוזלי, וקוקאין. 20% משתמשות במטדון חוקי או קנוי ברחוב. מתוך הנשים שדווחו כי משתמשות בסמים דרך הוריד, רק 17% דיווחו כי הן מקפידות על חיטוי הציוד. 18% חולקות מחטים עם אחרים. יותר מחצי מהמרואיינות מכורות לאלכוהול, ויותר משמונים אחוז מעשנות סיגריות. הגישה לשיקום וטיפול בנושא ההתמכרות נמצאה בעייתית. נשים לא תמיד מוכנות או מסוגלות להמתין עד שתתפנה מיטה במוסד כזה או אחר. זה עקב תנאי המחייב הירודים. בנוסף, שירותי הטיפול בנפגעי הסמים ומוסדות הגמילה השונים, לא מותאמים ברוב המקרים לנשים. (39). נרחיב על כך בפרק טיפול.

האם נשים בזנות בתי בושת, ניזוקות פחות ברמה הפיזית/או הנפשית מנשים בזנות רחוב? אין הבדל בין שיעורי ה-PTSD שנמצאו בקרב קורבנות זנות מכונים זנות רחוב. נמצא כי הפרעות דיסוציאטיביות והפרעות פסיכיאטריות שכיחות דווקא יותר בזנות של מועדוני חשפנות, מאשר בזנות רחוב. לעיתים, דווקא נשים ברחוב, מדווחות על תחושת ביטחון גבוהה יותר מנשים בבית בושת, כי ברחוב, יש להן את האפשרות לפעמים לבחור לקוח או לסרב ללקוח מסוים, מה שלא קיים בבית בושת מסודר, תחת עינו הפקוחה של הסרסור. ברחוב אישה יכולה להעמיד פנים כאילו היא רושמת את מספר לוחית הרישוי של הלקוח. פעולה מעין זו, הינה סוג של הגנה כיוון שזו מתפרשת כאיום על לקוחות. זה לא מתאפשר בבית בושת, שם הסרסור יגן על הלקוח אפילו אם מדובר בלקוח אלים. נשים בבתי בושת, לא מקבלות עידוד לדווח על לקוחות אלימים. במכון ליווי בסאן פרנסיסקו, אישה שהתלוננה על לקוח אלים, פוטר. עקב כך, הפיק בית הבושת שלט חוצות על גביו מתנוסס הטקסט הבא: "מה שאתה (הלקוח) עושה מאחורי הוילון זה הסוד הפרטי שלך". הפרסום משדר אנונימיות ללקוח ולגיטימציה למגוון סטיות מצד הלקוח על חשבון הנשים. בסה"כ נשים בזנות, על סוגיה השונים, סובלות משכיחות גבוהה של מחלות ופגיעות בנפש. זנות, בוריאציות שונות, בין אם היא גלית ובין אם לא, מקדמת פגיעה בנשים. כשם שגברים בכל המעמדות החברתיים מכים ופוגעים בנשים, כך גם סרסורים ברחוב או סרסורים בסוויטות יוקרתיות, מתעללים בנשים באותה מידה - זה רק הבדלים של סטייל. השנאה היא אותה שנאה. זו גזענות לחשוב, שזנות רחוב יותר נוראה מזנות יוקרתית. (39).

נלקים במרחב המשפחתי והחברתי:

זרות רחוב והומלסיות בנשמה:

נשים בזנות כמו גם נשים רבות שהן קורבן לאלימות מתמשכת, חולקות דבר מה במשותף: הן נוטות להיות חסרות בית. נשים מוכות ונשים בזנות, בורחות מגברים אלימים ומוצאות עצמן ברחוב, במקלטים לדרי רחוב או בסיורי מגורים זמניים אצל מכרים. רשימות המתנה ארוכות לשירותי שיקום לנשים קורבנות זנות ואלימות, (עם או בלי ילדיהן), מאלצות את הפונות במקרים רבים, לבחור ברחוב. במקרים אחרים, הן בוחרות בלית ברירה, להישאר במסגרת האלימה ממנה הן מעוניינות להימלט. (37).

ברחוב, הנשים וילדיהן פגיעות יותר לחוסר יציבות כלכלית, המשך התעללות מינית ופיזית. Goodman בדק ב- 1991 אמהות דרות רחוב, ומצא כי 89% מהמשתתפות במחקר, היו קורבנות לאלימות רחוב, אונס וכל צורת התעללות אחרת. (37). הרבה נשים הומלסיות, מידרדרות לזנות, מסיבות שונות. הרבה נשים בזנות מגיעות לחיים חסרי בית. הומלסיות, היא גורם ותוצר של זנות. במחקר שבדק את הקשר בין זנות להומלסיות נמצא כי 90% מהמשתתפות חיו בממוצע כ- 6.3 שנים ברחוב. (37). ילדה שגדלה בבית בו היא נפגעה מגילוי עריות, הופכת חסרת בית באופן סימבולי וקונקרטי כאחד. (2). קורבנות גילוי עריות, פחדות לעיתים מפני שהייה בבית ולכן הן בורחות לרחוב. הרחוב הוא סביבה מרובת אנשים, סביבה שלכאורה, אינה חושפת אותן לסכנה של שהייה באותו בית עם מתעלל. כדי להציע טיפול אמיתי לנשים בזנות, יש להציע מענה גם להומלסיות, הן בהיבט הקונקרטי והן בהיבט הרגשי. (10).

אובדן היכולת לתת אמון:

נשים רבות בזנות, איבדו את יכולת להאמין במערכות יחסים עם בני אדם. הן מדברות על אובדן אמון במין האנושי. (24). מחקר אשר בדק את תהליך הטמעת דימוי הזונה, אצל נשים במכוני עיסוי בפלורידה, מצא כי המעסות מלאות בזו כלפי החברה. (9). לתפיסתן, "אדם לאדם כלב", "זו חברה של גברים אלימים, המואסים בבנות זוגן ובשגרת הנישואין". במחקר שנעשה בקמבודיה, במטרה להכיר את חווית חייהן של נערות ונשים בזנות, התגלה קשר מובהק בין רמת הקרבה המשפחתית של מי ש"מכר" את הנערה לזנות ובין רמת הייאוש ואובדן האמון בבני אדם. ככל שרמת הקרבה של ה"מוכר" הייתה גבוהה יותר, כך ביטאה הנערה או האישה הצעירה, ייאוש ואובדן אמון גדולים יותר. (24). העובדות הסוציאליות אשר לקחו חלק במחקר זה מספרות, שהן היו צריכות לקיים מעל חמישה מפגשים ארוכים עם הנשים והנערות עד שאלה הסכימו לשתף פעולה במחקר. במקרים רבים, עד סוף תהליך המחקר, לא הסכימו המשתתפות לגלות את שמן האמיתי ואת כפר הולדתן. במילים אחרות, תהליך בניית האמון הנדרש לשם עבודה עם קורבנות זנות, הנו ארוך ביותר ולעיתים לא מושגת רמת אמון מספקת לשיתוף פעולה כזה. בכל מקרה, שיקום נשים שורדות זנות חייב לעבור דרך שיקום האמון שלהן בבני אדם. ככל שהפגיעה באמון במסגרת המשפחה עמוקה יותר, תהליך רכישת האמון יהיה ארוך ומורכב יותר.

סטיגמה ושקיפות חברתית:

הסטיגמה של נשים בזנות מעכבת אותן מלחזור למסלול חיים נורמטיבי, לנטוש את העיסוק ולמצוא עבודות לגיטימיות ולהחזיק בהן מעמד. (39). תיוג, הנו תהליך הבוחן את משמעות חלוקת אנשים לקבוצות חברתיות. זה כולל ספקטרום רחב של בעלי תפקידים, אוכפי נורמות התנהגות, סוטים (deviants), ותגובתם לתווית. (9) מחקר איכותני שנעשה בפלורידה, בדק את תהליך הפנמת "תווית" הזונה, בקרב נשים שעבדו כמעסות במכוני עיסוי. מרבית המרואיינות טענו, כי לשירותים חברתיים שונים, היה חלק מרכזי בהטבעת תוויות על הנשים. עובדים בסוכנויות הללו, ניסו לשלוט בהן (בנשים) ואף חיזקו את התוויות. (9). המחקר בדק גם את השוני, בין החיים עם תווית ה"זונה", טרם עידן הפרסום של שירותי המין במדיה ואחריו. יחד עם הפרסום, הגיע גם המיסוד של הזנות בפלורידה, כך שהמחקר בהחלט נותן תמונה מהימנה לגבי השפעות המיסוד על הסטיגמה של הזנות במרחב הציבורי, ובקרב הנשים עצמן. משתתפות המחקר טענו, כי טרם פרסום מכוני העיסוי כבתי בוש, הן לא התביישו להגיד לאחרים במה הן עוסקות (מעסות). לדבריהן הייתה למכוני העיסוי תדמית חיובית. תוצאת החשיפה בעיתונים, הייתה רעש גדול בציבור, בעקבותיו בקשו אנשי העירייה בקשו לסגור את מכוני

העיסוי. כאשר החלו לגלגל מהלך כזה, אזרחים (לקוחות) נזעמים הפכו את היוצרות והתוצאה הייתה מתן רישוי למכוני העיסוי. מרגע זה, כאשר אישה בקשה לעבוד כמעסה במכון עיסוי, היא "זכתה" ליחס משפיל, כזה הניתן לזונה. היא רואיינה אצל מפקד המשטרה, נלקחו ממנה טביעות אצבעות והיא נדרשה לקיים בדיקות תקופתיות למחלות מין. ללא כל אלה, לא היה לה אישור לעבוד במכון. "הם נתנו לי להרגיש זונה בכל שלב בתהליך הוצאת הרשיון. מצבי הבריאותי לא עניין אותם, הם רק רצו להיות בטוחים שלא אדביק לקוחות במחלות מין", (דבריה של אחת המרואיינות). (9). המחקר מצא כי גם בעלי מכוני עיסוי, תרמו להטבעת הסטיגמה על הנשים. הם גילו את הפוטנציאל הכספי הטמון במעסות המעניקות גם שירותי מין ופרסמו עצמם כמכוני עיסוי המתמחים ב"סיפוק" צרכני מין סוטים. בעלי המכונים, החלו לחפש עובדות אשר לא יתנגדו ליחס שזונות מקבלות. המעסות החלו לקבל סכומים גבוהים יותר ויותר ככל שהדימוי שלהן בקהל ירד. לקוחות מתחסדים שנוזפים במעסה, נזיפות מסוג: "איך בעלך נותן לך לעבוד כאן..." תרמו לחיבור תווית הזונה למעסות. הפרסום בעיתונים, מיצב זהות מינית וזנותית למעסות. רישוי המכונים הביא לפשיטות משטרתיות (מהלך אשר הטמיע אנושות את התווית של נשים אלה בציבור - כזונות), בדיקות שיטתיות למחלות מין, עוד כתבות בעיתונים על אופיין הזנותי של המעסות, משכו לקוחות סוטים למכונים וכך הלאה. לסיכום, הפרסום בעיתונים, החוקים הממסדים, אנשי המקצוע המייצגים שירותים חברתיים, לקוחות וסרסורים - כל אלה, האיצו את תהליך התיגו של המעסות כזונות. תגובתן של הנשים לסטיגמה הייתה צפויה. הן חשו כי עליהן להסתתר, להסוות את זהותן כמעסות, אפילו מפני מעסות אחרות. (9). נשים בזנות רחוב, משקיעות מאמצים כבירים כדי להישאר מוסוות. (20) קשה לנשים בזנות להציג עצמן כזונות. לרב מי שעשתה זאת, הפסידה כל כך הרבה עד שלא נותר לה מה להפסיד. אלה שלא מצליחות להסתיר את הסטטוס הזה - הן הפגיעות ביותר זאת כיוון שהן חסרות בית, נרקומניות או חולות ביותר. (39). מתוך הבנה כי הסטיגמה "מורידה את הזנות למחתרת" ויוצרת סיכון, טוענים המצדדים במיסוד הזנות כי המיסוד מפחית את הסטיגמה. בינתיים במקומות שהזנות מוסדה לא חל שינוי בנושא זה. נשים בזנות הן בלתי נראות כבני אדם, הן נתפסות כרעל בציבור, ומופנה כלפיהן בוז, בשל היותן זונות. (20). מאידך, גם הפיכת הזנות לפשע, מחייבת זונות לרדת למחתרת ולהתחבר לפעילויות לא חוקיות נוספות כגון, עבריינות, שימוש וסחר בסמים. (39). לא ניתן להימלט מהסטיגמה אשר הופכת את הנשים האלה ל"נעלמות מעל פני השטח". (ביטוי אשר טבעה ג'ודית הרמן - 2003). לתפיסתנו, שקיפותן של הזונות בחברה, והיותן בלתי נראות, הוא הנזק המהותי ביותר הנגרם לנשים בזנות. הן לא מטופלות ע"י מי שאמור לטפל בהן, כי הגורמים המטפלים אינם רואים אותן. הן לא מאמינות כי הן ראויות לשיקום וכי יש תקנה, משום שההזנחה שהתחילה בילדות, נמשכת אל תוך חייהן כנשים בוגרות, ומחזקת את הדימוי העצמי הנמוך שלהן. הן בעצם, לא רואות את עצמן. השקיפות הזו, מבטאת דיסוציאציה ברשות האישה היחידה וברשות הרבים.

טיפול פורדנות לננות:

האם תשלום של לקוח לזונה, מוחק את כל מה שאנחנו יודעים על תקיפה מינית, אונס, ואלומות? הפתגם: "שתיקה היא הסכמה", מיוחס בטעות לנשים בזנות. אנחנו מאשימים את מי ששומרות על שתיקה בעבור מה שקורה להן, כי לוגית, אנו חושבים שהן חייבות להפגין את הניצול שלהן. זה נדיר שנשים בזנות תשתפנה אותנו במה שקורה בחייהן האישיים. מדוע שתתנה בנו (באנשי המקצוע) אמון? אנו, שכל כך הרבה פעמים התכחשנו למצוקתן, התחמקנו מלהישיר מבט אל הזנות ונואשנו מלהציע להן טיפול? יתר על כן, נשים בזנות לא תשתפנה אותנו במצוקתן, כי זה עלול לפגוע בעסקי המין, שתיקתן של נשים בזנות היא תוצאה של טרור, בושה, דיסוציאציה והשפלה. שתיקתן - אסור שתתפרש כהסכמה לזנות. (20). בפרק זה של סקירות הספרות, נציג אספקטים שונים של טיפול בנשים בזנות, כתפישות טיפוליות המיושמות בקליניקות ובמרכזי טיפול שונים בעולם, המיועדים לנשים בזנות. חילקנו את האספקטים השונים לארבע קבוצות, אשר יהוו בהמשך ארבעה מימדים בסוכנות לטיפול בנשים ובערות אותה אנו מציעים כדגם טיפולי בעבודה זו. ארבעת המימדים הטיפוליים מתייחסים לאתיקה וערכים מקצועיים, טכניקות התערבות קונקרטיביות, פתרונות מערכתיים קהילתיים והחלמה, ריפוי והעצמה.

המימד הראשון - אתיקה וערכים מקצועיים

המימד הראשון, ישרטט תפיסות אתיות וערכיות ברוח העבודה הסוציאליות, המאפיינות את מרבית המודלים הטיפוליים המצליחים בעולם, עבור שורדות זנות.

1. גישה של זכויות אדם

חברה שמכבדת את עצמה, זו חברה המשכילה להעצים את החלשים ביותר בה. בחברה כזו, קולם של החלשים נשמע, הם מתקיימים בתחושה של כבוד עצמי ויש להם תקווה. (34). מרבית הזרמים המציעים טיפול רפואי וחברתי לנשים בזנות מצהירים כי הם יוצאים מתוך גישה של זכויות אדם. יש מבניהם, המחזיקים בתפישות ליברליות בהקשר של גישת זכויות האדם בטיפול בשורדות זנות ויש המחזיקים בתפישות רדיקליות.

המחזיקים בתפישות הליברליות - מפרשים את המושג "זכויות אדם" דרך ערך ה"חופש". הליברלים מדגישים את זכות האדם על גופו, את החופש המיני המאפשר עסוק בזנות. הם טוענים כי לכל אדם, זכות לבחור את עיסוקו וכי העיסוק בזנות הנו עיסוק לגיטימי שאינו נוגד את זכויות האדם הבסיסיות. נשים הן בעלות יכולת להחליט עבור עצמן, ועלינו לקבל את החלטותיהן ללא שיפוט מוסרני, גם כאשר ההחלטות האלה לא מקובלות בחברה (38). תומכים בגישה זו טוענים כי אישה בזנות זקוקה לתמיכה ולעזרה בתוך מסגרת העיסוק: העצמה אישית, הנגשת שירותי בריאות, מיצוי זכויות אדם, זכויות עבודה וכו'. הליברלים לא פוסלים סיוע לנשים לצאת מהזנות אם בזה הן רוצות. (38). על פי הפירוש הליברלי לגישת זכויות האדם, האישה לא נתפסת כקורבן, אלה כבעלת פוטנציאל ויכולת לנהל את חייה. הדגש בתוכניות התערבות, הוא על העצמת נשים בזנות, הגברת מעורבות ושיתוף פעולה עם נשים בזנות, בפיתוח פתרונות עבורן. הבעיה העיקרית של נשים בזנות, צמצום נזקים, על פי הליברלים, היא הקרימינאליזציה של זנות והסטיגמה החברתית, אשר מעכבת את בריאותן ורווחתן האישית. (46).

המחזיקים בתפישות הרדיקליות - מפרשים את מושג "זכויות אדם", דרך ערך "כבוד האדם". הרדיקלים תופשים את הזנות כ"השכרת איברי גוף" ומשום כך היא פוגעת בכבוד האדם. לטענתם, ה"בחירה" בזנות אינה בחירה נקייה וחופשית, כיוון שהנסיבות שהובילו נשים לזנות הן נסיבות חיים קשות: ניצול מיני בילדות, עוני, סמים, העדר תמיכה משפחתית וכדומה. (4,2,21). המחזיקים בתפיסות

הרדיקליות הללו (בד"כ פמיניסטיות רדיקליות) שואפים לבטל את ההקשר החברתי הפטריאכלי המוביל נשים ונערות לזנות. לתפיסתם, זנות הנה אלימות כלפי נשים, המוסוות על ידי "זכות הבחירה". תפיסת הזנות כאלימות מחייבת פעולה למניעת זנות. הכותבים מדגישים כי כדי להלחם בתופעת הזנות, חשוב לאפשר שיח ציבורי המקדם הבנות אלה. (37).

הרדיקלים סבורים, כי לצד טיפול בקורבנות הזנות, צמצום נזקי זנות וקידום תהליכי החלמה של נשים בזנות, יש לצמצם את הביקוש לזנות. לשיטתם, ללא שינוי המבנה הפטריאכלי המוביל נשים ונערות רבות בכל העולם לניצול מיני מסחרי, לא ניתן יהיה לשקם באמת את קורבנות הזנות. (17, 28). הגישה הרדיקלית מציגה תפיסה אבולוציוניסטית שמשמעותה ביטול כל החוקים וכל המנגנונים החברתיים המאפשרים זנות. על פי גישה זו רק הסרסור הוא עבריון, הזונה והלקוח אינם נחשבים עבריינים. (זהו המצב בישראל כיום). הביקורת על הקבוצה הרדיקלית, תסמן העדר טכניקות הדואגות לבריאות הציבור והשקעת משאבים מוגזמים בקבוצת נשים בזנות. כאן יוסיפו המבקרים, כי במקרים רבים, המשאבים "מבוזבזים", שכן שאיפת הרדיקלים לחסל את הזנות, אינה ריאלי. (20). תוכניות רבות לטיפול ושיקום אנשים בזנות, נשענות על גישה זו, הבולטת ביותר היא תוכנית SAGE, אותה נציג בהרחבה גם בהמשך.

SAGE (Standing Against Global Exploitation), ארגון שיוסד בשנת 1992 בסאן-פרנסיסקו, על ידי Norma Hotaling, שורדת זנות וסמים. SAGE הנו ארגון ללא כוונות רווח, שמטרתו לעצור את תופעת המין המסחרי בעולם. לתפיסת אנשי SAGE פורנוגרפיה וחשפנות הן תופעות של ניצול מיני וסחר בבני אדם, עבודה בזנות נתפסת כטראומה, ונשים וגברים בזנות הם קורבנות של טראומה מינית. אנשי SAGE לא מבדילים בין זנות ילדים לזנות בגירים, בין זנות מקומית לזנות של סחר. לשיטתם, כל התופעות האלה, הן תופעות מזיקות לאדם ולחברה ויש להילחם ברשתות הפשע המכוננות אותן, להקטין את הביקוש לזנות ולשקם את קורבנות הזנות. (28). אנו מוצאות עצמנו מזוהות יותר עם התפיסה הערכית הרדיקלית, ובהתאם לכך, סקירת הספרות תתמקד במודלים טיפוליים המאופיינים בערכים אלה.

2. אי שיפוטיות

יש להבין את הדינמיקה החברתית והנפשית המעצבת את הידרדרות לזנות ולא לנהוג כלפי הנשים הפונות לטיפול באופן שיפוטי. (2).

PEERS (prostitutes empowerment, education and resource society), הוקם בקנדה ע"י אנשי מקצוע, ניצולות זנות ובעבורן. הפרוייקט מציע שירות על בסיס של צמצום נזקים, לאנשים בזנות. אין כל תנאי מקדים להשתתפות בפרוייקט. גם אנשים שהיו וגם כאלה שעודם בזנות, יכולים להיעזר בשירותי PEERS. הפרוייקט מעסיק אנשים ששרדו את עולם הזנות כמדריכים, מכוונים ומגישי סיוע. צוות הפרוייקט למד כי עקרון העבודה החשוב ביותר, הוא לא לשפוט את הפונים לסוכנות ולהיות עם כל אחד ואחת מהם, במקום בו הם נמצאים. הם מעידים, כי לא תמיד זה קל אך על העיקרון הזה, הם לא מוותרים. עקרון נוסף המנחה את הצוות הוא "עקרון הנוכחות". במילים אחרות, אנשי הצוות מעודדים כל אישה להשתתף בתוכנית, גם אם היא עדיין בזנות או בסמים, או אינה מאמינה כי היא מסוגלת ליישם בחייה שינוי משמעותי. העיקר שתהיה נוכחת. עקרון זה נשען על גישת צמצום נזקים, ועל האמונה, כי כל אישה, בכל שלב, יכולה להיתרם מהתהליך.

גישת צמצום הנזקים, מאגדת מודלים טיפוליים המבוססים על עיקרי התנועה הבינלאומית לבריאות הציבור. הגישה גורסת כי השאלה המרכזית אינה מה נכון או לא נכון אלא מה בטיחותי, מה מסוכן ומה

עוזר למטופל מסוים. הגישה שואפת להפחית נזק הכרוך בהתנהגות מסכנת: למנוע מוות ממנת יתר, להביא להתנהגות שמאופיינת בחיי מין בטוחים, להפחית אלימות, זנות סחר בנשים, לשפר תפקודים ולרכוש מיומנויות חדשות. (8). משה קרון המתבסס על עקרונות של פסיכותרפיה בסגנון צמצום נזקים, מציע כי הנגישות לטיפול תהיה קלה ללא התניה בתנאים כמו הפסקת השימוש בסמים. לתפיסתו, הטיפול צריך לכבד את הערכת המטופלת באשר לבעיותיה וצרכיה. הוא מדגיש כי מטופלות יכולות להיעזר ולערוך שינוי בחייהן, כשהן מקבלות טיפול יוזם ואמפטי. כל צמצום בנזק, הוא צעד בכיוון הנכון. (8).

בתוכנית SAGE (Standing Against Global Exploitation), נשים וגברים אשר פרשו מתהליך השיקום, ומבקשים לחזור פעם ועוד פעם, מתקבלים תמיד בברכה. כשאדם מחליט לחזור, אפילו אם זו פעם עשירית, הוא מתקבל בטכס חגיגי. לחגיגה מסר טיפולי. זהו מסר של קבלה, אי שיפוטיות ואמפטיה כלפי הפרישות החוזרות. זו אמירה כי הניסיונות החוזרים ונשנים להשתקם, הם חלק מתהליך השיקום המותאם לקצב הייחודי של כל פונה. מסר טיפולי נוסף של "חגיגת השיבה" קשור בגישת צמצום הנזקים. הצוות מביע שמחה על כך שהפונה מקטין את הפגיעה בו, גם אם לא עוזב את הזנות באופן סופי. בנוסף, הצוות מאמין כי חזרתו של המטופל לטיפול אינה חזרה לאחור. כל תקופת שיקום, מגדילה את הסיכוי להיחלצות סופית מהזנות. (28). מצאנו כי מודל טיפולי ספירלי זה, המתקיים ב-SAGE, תואם את מודל שלבי השינוי של Prochaska & Diclemente (33). זו תפיסה תיאורטית המספקת מסגרת להבנת תהליכי שינוי אצל בני אדם. מודל שלבי השינוי מניח כי בני אדם זקוקים להתערבויות מסוג שונה, בשלבי השיקום השונים, כדי להתקדם משלב לשלב. מסלול ההתקדמות אינו לינארי, כי אם ספיראלי. במהלך ההתקדמות קיימת תמיד סכנת נסיגה אל שלבים מוקדמים יותר, אך זו תמיד נתפסת כחלק מתהליך ההתקדמות. השלב הראשון הוא שלב הטרור: Precontemplation, בשלב זה האדם אינו מודע לקיומה של הבעיה, אינו מוכן או אינו רוצה לשנות התנהגות סיכונית. בשלב הזה, מגיב האדם במגננה להצעות ועצות של אחרים. השלב השני הוא שלב ההרהור: contemplation. בשלב זה, האדם מודע לקיומה של הבעיה והוא אף מהרהר בשינוי. הוא שוקל את הסיבות בעד ונגד לשינוי התנהגות סיכונית ובוחר להמשיך בינתיים להימנע מהתחייבות ליצירת שינוי בחייו. השלב השלישי, הוא שלב ההכנה, Preparation, בשלב זה האדם מגבש החלטה לבצע שינוי בחייו, הוא מתארגן, קובע עיתוי, בוחן דרכים אפשריות לביצוע. השלב הרביעי הוא שלב הפעולה, Action, כאן משנה האדם בפועל את התנהגותו. נגמל מסמים, נכנס למקלט, וכדומה. השלב החמישי הוא שלב התחזוקה. Maintenance, כאן נשמרת המשכיות השינוי וכאן בד"כ הקושי הגדול. האדם מסתייע כאן ברווחי השינוי. תמיכה והנאה מהצלחה, משמרים את המוטיבציה להמשכיות ולמניעת נסיגה. (33). המודל מאפשר, אבחון השלב בו נמצא האדם, ובחירת מענים מתאימים לשלב. על פי המודל, כל שלב נתפס כהתקדמות ובכך מחזק את ערך אי השפיטיות.

3. טיפול בקליינטיות ה"בעייתיות"

נשים בזנות אינן מציגות את עצמן כ"קליינטיות פשוטות" של סוכנויות סיוע. כמו במקרים אחרים בשירותים חברתיים, אלה שהכי זקוקים לשירות / לסיוע הם דווקא אלה שאינם מתקבלים, משום שאין להם את המשאבים הנחוצים לממש שינוי בחייהם והם "בעייתיים". (כמו למשל, מכורים לסמים שאינם מתקבלים לשירותי סיוע רבים). יתרה על כן, נשים הומלסיות, לא תמיד נמצאות במקום כאשר השירות מוצע. על שירותים חברתיים לנשים ברחוב להלחם על כל אישה! להתאים את המענים לצרכים הייחודיים של הנשים. (39). עובדים סוציאליים צריכים להיות רגישים לקושי שבחשיפת החיים

האינטימיים וחוויות הזנות. הם צריכים להיות רגישים לקושי של אנשים בזנות לתת אמון במטפלים. (39). ביטוי של גישה זו בולט במודל PEERS, המזמין כל אישה להשתלב בשירותי הסוכנות. גם כאשר נשים אינן מציגות עצמן כמעוניינות להיחלץ מהזנות, או מסוגלות לכך, הן מתקבלות על ידי צוות הסוכנות בזרועות פתוחות (34). לתפישתנו, תיוגן של הנשים כ"קליינטיות בעיתיות", משמר אותן לכודות בתוך מעגל הזנות.

4. הדגשת יחסים אישיים בין בני אדם כערך מקצועי טיפולי

הזנות מנתקת את האישה ממרבית מערכות התמיכה שלה. גם אם קיימים קשרים חברתיים, הבושה והדיסוציאציה ממסכים אותם, והקשרים אינם משמעותיים או אמיתיים. נקודת היציאה מהזנות והסמים, מפגישה את האישה עם ריק, בדידות, אלימות, שוליות חברתית ועם כל שאר הגורמים, אשר הביאוה בעבר לזנות. לכן, בזמן זה, חשוב לסייע לאישה לבנות מערכת תמיכה כפולה: פורמלית ובלתי פורמלית. זאת כדי להימנע מקשרים חברתיים הרסניים, שעשויים לדחוק את האישה שוב לחיים כקורבן. חלק גדול מהנשים בנקודת זמן קריטית זו, בוחרות להתחתן, להיכנס להריון או להצטרף לקבוצות חברתיות שונות. יש לעודד מגמה זו (במידה והקשרים אינם הרסניים), מתוך הכרה בצורך הגובר במערכת תמיכה חברתית קרובה ובפיצוי על הנזקים החברתיים והאישיים שנגרמו לאישה בעבר. מערכת התמיכה הפורמלית, תאפשר לימוד מיומנויות, והמערכת הבלתי פורמלית, תאפשר כר נרחב להתנסות ואימון. (15). צוות ניידת רחוב בניו-יורק, המציע שירותים קונקרטיים לנשים בזנות רחוב, למד את צרכיהן ואת הגורמים, אשר הן מדווחות עליהם, כגורמים מסייעים לשיקום. צוות התוכנית מצא כי יחסים אישיים, הוא מרכיב חשוב בתוכניות יישוג לנשים בזנות. עובדים סוציאליים יכולים לפתח קשרים בין-אישיים ע"י אספקת שירותים קונקרטיים כגון: אוכל, בגדים, מקלט ובדיקות אידס. כשאישה בזנות מקבלת שירות אותו היא תופסת כשירות שניתן לה לטובתה האישית, היא נוטה יותר לבקש עזרה. הזמנתה של האישה לניידת כדי לשבת על כוס קפה ולשוחח - מסייעים לפתח את אותם קשרים בין - אישיים. (39). על פי ראות עינינו, על כל מי שעובד בשירות המיועד לשקם נשים ו/או נערות מזנות, להאמין כי יש תקנה ליחסים בין בני אדם. על כן אנו רואות ביחסים אישיים ערך מקצועי. בהמשך, כשנתאר את מימד יחסי התרפיה עבור שורדות זנות, נראה כיצד יחסים אישיים משתקפים ביחסי התראפיה.

5. שאיפה לשיקום מזנות כאנטיתזה לשאיפה למיסוד הזנות

המצדדים במיסוד הזנות, סבורים כי המיסוד הוא הפתרון המתבקש כדי לטפל במרבית נזקי הזנות. המצדדים במיסוד גורסים, כי נשים אלה תיגשנה לצורך שירותי בריאות מייד כשהסטיגמה הקשורה בעיסוקן תוכחד. לטענתם, ללא מיסוד הזנות, לנשים אין גישה לשירותי בריאות. בפועל, זה לא נכון. נשים לא בוחרות בשירותי בריאות לזנות. הן מעדיפות רופא פרטי המרוחק ממקום מגוריהן ויחד עם זה, גם בפני הרופא הן לא תמיד חושפות את עובדת עיסוקן בזנות, זאת בשל, תחושת בושה בשילוב ניסיון כואב מהעבר בו נחשפו וזכו ליחס מתייג. (20). נשים במדינות רבות נשאלו האם הן סבורות שמיסוד הזנות יסב להן הגנה מפני לקוחות אלימים מינית ופיזית? 46% טענו שלא! 59% נשים מגרמניה בה הזנות ממוסדת טענו שלא! (20). מליסה פרלי, מציגה עמדה פמיניסטית רדיקלית. היא בטוחה כי אין דרך להפוך את הזנות לבטוחה וכי נזקי הזנות, הפיזיים, הפסיכולוגיים, והחברתיים יהיו נחלתן של נשים בזנות ושל החברה כולה, בין אם הזנות ממוסדת ובין אם לאו. (20)

שיטת תוכנית SAGE מפעילה אסטרטגיה ברורה של צמצום נזקים בזנות אך לצד זה מציגה אופק טיפולי ברור: שיקום נשים וגברים שהיו או שעודם בזנות! לתפיסתם, אנשים מגיעים לזנות בשל מצוקה

קשה, ולא מתוך בחירה וכי בכולם ישנה כמיהה להיחלץ מהזנות. כדי לשקם שורדי זנות, יש לטפל בכל הגורמים אשר הביאו אותם לזנות. (28).

PEERS מודל הטיפול הקנדי, ו- "Breaking Free", מודל הטיפול בנשים אפרו אמריקאיות בזנות, מציבים אופק טיפולי דומה: שיקום שורדי זנות וחיסול הזנות. (17, 34).

6. שאיפה לבטל את ההקשר החברתי הפטריאכלי המוביל נשים ונערות לזנות

גידית הרמן, בהקדמה לספר: Prostitution Trafficking and Traumatic stress 2000 כותבת, כי הזנות היא בכל מקום, וכי כולם יודעים זאת אבל מכחישים. "מי יכול באמת לסבול את הידיעה שמתקיים מפעל בין לאומי, הלוכד מיליוני נשים וילדים במעגל מוות ושכל זה קורה כדי לספק גברים?" הרמן טוענת, כי האופציה להימנע מלהאמין בנכונותה של עובדה כואבת זו, היא דיסוציאציה ברשות הרבים. לתפיסתה, מנגנון הניתוק הופך לנורמה חברתית מגוננת, בדיוק באותו אופן בו הושתקו לפני שלושים שנה, אונס, גילוי עריות ואלימות כלפי נשים. (27).

שירותי טיפול כמו SAGE ו- "Breaking Free", פועלים לצד העבודה הטיפולית עם קורבנות הזנות גם למיגור הזנות וצמצום הביקוש לזנות. לשיטתם, ללא שינוי המבנה הפטריאכלי המוביל נשים ונערות רבות בכל העולם לניצול מיני מסחרי, לא ניתן יהיה לשקם באמת את קורבנות הזנות. (17, 28). השאיפה לבטל את ההקשר החברתי הפטריאכלי המוביל לזנות, תואמת את שאיפתם של הרדיקלים המחזיקים בגישת זכויות האדם, כפי שהוצגה בסעיף 1 בפרק זה.

המימד השני - טכניקות התערבות קונקרטיביות

המימד השני יתמקד בטכניקות התערבות קונקרטיביות, לטיפול בנשים בזנות. מצאנו כי טכניקות אלה מאפיינות את מרבית התוכניות בעולם, בין אם הן מתקיימות במדינות בהן הזנות ממוסדת ובין אם לא. עבודת יישוג, שילוב מנטוריות בצוות, חלוקת מזון, קונדומים ושירותים קונקרטיים אחרים, מקובלים על כל איש מקצוע בעולם, בין אם הוא מתחום הרפואה, העבודה הסוציאלית, או החוק. לא ראינו קשר בין תפיסות ערכיות ואתיות שונות, לבין שימוש יתר בטכניקות התערבות אלה.

1. חשיבות עבודת ה-outreach חשיבות השוטטות, חיזור

נשים בזנות רחוב משקיעות מאמצים כבירים כדי להישאר מוסוות. העניין קשור בפחד להיאסר ובפחד ממפגש עם סוכנויות טיפול, אשר תיקחנה מהן את הילדים. על מנת לספק שירותים ראויים לנשים בזנות, עובדים סוציאליים צריכים להיות מודעים לנסיבות החיים של אוכלוסייה פגיעה זו, ולהציע באופן עיקש ורגיש, שירותי טיפול ברחוב. (39, 40). מורכבות החיים בזנות מציבה אתגר בפני אנשי טיפול רפואי ונפשי כאחד. מורכבות זו דרשה יצירתיות מסוכנויות שונות, אשר בקשו להעניק שירותים לנשים בזנות. בעולם מופעלות תוכניות יישוג רבות המכוונות למטרות שונות: צמצום נזקי הזנות, הושטת יד והזמנה ליציאה מעולם הזנות, גמילה מסמים, מניעת מחלות מין ואידס ושיווק שירותי קלט מסוגים שונים. נציג כאן 4 תוכניות outreach ממדינות שונות:

אנגליה:

MASH: (Manchester Action on Street Health) - הנה תוכנית רווחה ובריאות המפעילה שירות Outreach לנשים העוסקות בזנות רחוב, במאנצ'סטר, אנגליה. פרויקט MASH הוקם ב-1991 מתוך מטרה לצמצם נזקים בתחומי הבריאות והחברה, בקרב נשים וגברים בזנות ובסמים. לצד מטרה זו, מפעיל השירות שורה של אמצעי התערבות המבטאים גישת טיפול הוליסטית. גישה המתייחסת לצרכים כוללניים שמשמעותם, תיווך לשירותי טיפול ושיקום ולא רק לצורך צמצום נזקים בתחום הבריאות.

מטרה מוצהרת נוספת של הארגון הנה קידום התנהגות מינית אחראית בקרב קהל היעד. עמדת הארגון לגבי שאלת מיסוד הזנות אינה מגובשת. לכאורה, הארגון אינו מתנגד למסד זנות בגירים, אך לגבי קטינים המנוצלים מינית מסחרית, ונשים נסחרות למטרות מין - עמדתו המפורשת של הארגון, הנה חיסול התופעה! ארגון MASH פועל במספר אפיקים כדי לקדם את בריאותם ורווחתם של "עובדי המין" (כך מכנה הארגון, אנשים בזנות):

ניידת outreach: שלושה ערבים בשבוע, מסיירת ניידת ברחובות מרכזיים בעיר Cheetham Whalley Range ו Hill. הצוות עובד בשיתוף פעולה עם פרויקט למכורים לסמים במאנשטר צפון. תחומי פעילות הניידת:

- א. **הפצת מידע** מגוון ורלוונטי לאנשים בזנות ובסמים: מידע הנוגע למחלות מין ובריאות כללית, דיור, שירותי טיפול למכורים, ביטוח, זכויות אזרח, שירותי תמיכה ומעקב.
 - ב. **צמצום נזקים בתחום בריאות:** חלוקת קונדומים, החלפת מזרקים.
 - ג. **תיווך לשיקום:** הפניית מכורים לגמילות, הפניית חולים לשירותי בריאות. שירות סוציאלי המתווך פונים לשירותים ממסדיים הקשורים למיצוי זכויות.
 - ד. **תמיכה:** קבוצת תמיכה פתוחה לנשים בזנות ובסמים. (אחת לשבוע). בקבוצה עוסקים בנושאים אותן מעלות הנשים ובנוסף, נלמדים בקבוצה עולמות תוכן כגון: טיפולים בני זמנינו, בישול, מיומנויות אורח חיים, בריאות ויופי וצילום. בנוסף מספק השירות טיפול סוציאלי למעוניינות.
 - ה. **אזהרת זנות מפני לקוחות אלימים:** במסגרת הפרויקט מפעיל צוות MASH, שירות לדיווח אנונימי על לקוחות אלימים. בתוך כך, תלויים על גבי הניידת קלסטרונים של לקוחות אלימים אשר פגעו בזנות המטופלים/ות ע"י צוות הפרויקט. כמובן שמתבצע תיווך בין הנתקפות למשטרה, לצורך הגשת תלונות ובקשת הגנה.
- לצד פעילות ה-outreach הענפה, עוסק צוות התוכנית בקידום שותפויות בקהילה לטובת נשים וגברים בזנות ובסמים: כמו כן מתקיימת קבוצה לאנשי מקצוע במאנשטר: תראפיסטים, אנשי משטרה עובדים סוציאליים, מורים וכן הלאה. בקבוצה דנים בסוגיות הכרוכות בטיפול בנשים וגברים בזנות, במאנשטר דרום. (58).

נדלה מאתר האינטרנט המצ"ב באפריל 2006:

MASH: Manchester Action on Street Health. Street outreach: Outreach to Female Sex Workers.
<http://www.mash.org.uk/street.html>

אוסטרליה:

Magenta-Sex Worker Project הנו פרויקט outreach לקידום רווחתם של הנשים המועסקות בתעשיית המין הממוסדת באוסטרליה. הפרויקט הוקם בשנת 2004 ע"י האגודה לתכנון המשפחה במערב אוסטרליה. (ארגון ללא מטרות רווח). משרד הבריאות הנו גורם מממן מרכזי בפרויקט. הפרויקט מספק שירותים מגוונים לקידום בריאותם וביטחונם של אנשים המעורבים בתעשיית המין. באוסטרליה הזנות ממוסדת, (נחשבת לעבודה רגילה, מאפשרת לנשים וגברים בזנות, להירשם ברשומות הממוסדות כ"עובדי מין" ו"ליהנות" מזכויות אזרח). הפרויקט בנוי על העקרונות הבאים: צמצום נזקים, תמיכת עמיתים, העצמה, הספקת מידע, חינוך, שוויון זכויות, כבוד ואי-שיפוטיות. לצד השאיפה

לצמצם את נזקי הזנות, מפעילה האגודה לתכנון המשפחה שירותים המתייחסים לצרכים שונים של הזנות. שירותי outreach: המיועדים לעובדי מין ברחוב בלבד. השירותים כוללים:

- א. **שירותים קליניים רפואיים** - שירותי תמיכה בעת משבר והפנייה לטיפול המשכי.
 - ב. **אזהרה מפני לקוחות אלימים** - הניידות מזהירות זונות מפני לקוחות אלימים ומפיצות תיאור הלקוחות האלימים בקרב "עובדי המין" אחרים.
 - ג. **צמצום נזקים**: חלוקת מוצרים לצמצום נזקים למין בטוח והזרקה בטוחה.
 - ד. **תמיכה סוציאלית**: מתן תמיכה, ועזרה במשא ומתן עם גורמים שונים בקהילה.
 - ה. **תיווך לשירותי טיפול בקהילה**: כגון משטרה, בית המשפט וכו'.
 - ו. **מתן תמיכה ומידע על יציאה מתעסוקת המין**. (60)
- (נדלה מאתר האינטרנט המצ"ב באפריל 2006:

Information & Sexual Health Services for workers in the sex industry: Magenta- Sex Worker Project. <http://www.fpwa-health.org.au/magenta.html>.)

ניו - יורק, ארה"ב:

פרויקט ניידת לטיפול בנשים בזנות. הפרויקט מופעל מאז אפריל 1989 ע"י ארגון פרטי ללא מטרת רווח וממומן ע"י ארגונים ממשלתיים, עיריית ניו-יורק וארגונים למלחמה באיידס. מטרת הפרויקט הנה לחקור את תופעת הזנות בדגש על גילוי הצרכים הייחודיים של המועסקים בזנות ופיתוח שירותי יישוג כמענה לצרכים אלו. מפעילי הפרויקט מפעילים גישה הוליסטית, אשר אינה מתעדפת טיפול בנושאי בריאות על פני טיפול בכל נושא אחר המוצג ע"י הנשים כצורך. מפעילי התוכנית תופסים נשים בזנות כאוכלוסייה מובסת ופגועה, הן בהקשר החברתי והן בהקשר המשפחתי הפרטי של כל אחת מהן. הפרויקט מפעיל שורה של התערבויות לקידום בריאותן רווחתן של נשים בזנות בראשם ניידת שטח הפועלת שלושה ערבים בשבוע במטרה להעניק שירותים לנשים בזנות רחוב ובתי בושת. (39):

- א. **צמצום נזקים**: ייעוץ, חלוקת קונדומים, מזרקים.
 - ב. **בריאות**: התוכנית מספקת בדיקות ל-HIV
 - ג. **מתן ייעוץ ומידע** בנושאים הקשורים לבריאות.
 - ד. **מחקר כמותי** הבודק את המאפיינים והצרכים הייחודיים של נשים אשר עוסקות בזנות רחוב. ממצאי המחקר שופכים אור על מאפיינים דמוגרפים של הנשים, על ילדיהן, על נסיבות דיור, על רקע רפואי, שימוש בסמים, פעילויות מיניות, HIV, ועוד.
 - ה. **רישות (networking)**: הפרויקט מחבר את לקוחותיו עם שירותים מגוונים המתאימים לנשים חסרות בית בזנות ובסמים. שירותי דואר, מרכזי יום, מקלטים, אישפוזיות ועוד.
- ממצאי המחקר מחזקים את שירותי ה-outreach המאופיינים בפיתוח יחסים של אמון עם אוכלוסיית הנשים, אשר מעדיפה להישאר במקרים רבים ב"מחותרת" (עקב ניסיון כואב כצרכני שירותים חברתיים ושירותי בריאות). כמו כן מדגיש המחקר, פיתוח שירותי יישוג שיש בהם שותפויות עם שירותים נוספים בקהילה. (39)

ישראל:

פרויקט "ערים בלילה" של עמותת על"ם, לשיקום בני נוער המנוצלים מינית מסחרית, פועל בעיר ת"א מאז 2001. התוכנית עוסקת במקביל בחקירת עולם זנות הקטינים (בנים בנות וטראנסג'נדרים),

ובפיתוח מענים לצרכים אלו. בפרויקט מרכז יום המספק מענה לצרכים הבסיסיים: אוכל, מנוחה, שיחה עם מתנדב, קשר עם עו"ס וכדומה. לצד מרכז היום מתקיימת החוליה המרכזית של הפרויקט והיא חוליית ה-outreach. צוות רחב של אנשי מקצוע ומתנדבים, משקיע משאבי זמן, כסף וידע באיתור וב"חיזור" אחר קטינים בזנות. זאת מתוך הבנה כי עבודת היישוג קריטית ביותר בתהליך השיקום של אנשים בזנות ובייחוד בקרב בני נוער. צוות הפרויקט מרושת באמצעות האינטרנט, הפרסומים בעיתונים ומידע מצטבר בכל פינה בעיר בה מתקיימת זנות. ברחוב, במכוני ליווי, מועדוני חשפנות בסאונות במסיבות וכדומה. תהליך ה-outreach, ארוך ככל שיהיה, כולל בתוכו יצירת קשר אישי ראשוני אשר מאפשר ביסוס יחסי אמון בין הנער/ה לבין מתנדב/ת או איש מקצוע. רק לאחר תקופה ארוכה של בניית קשרים בינאישיים משמעותיים, מגיעים בני הנוער למרכז היום, שם התהליך הטיפולי נוגע במימדים נוספים של חווית החיים בזנות. (נדלה מתוך אתר האינטרנט של עמותת על"ים באפריל 2006)

תוכניות ה-outreach צריכות להיות רגישות לשוני תרבותי. תוכניות למניעת HIV שמתאימות לגברים לבנים הומוסקסואלים מהמעמד הבינוני, לא יתאימו לאוכל נשים בזנות. (20).

הקושי הגדול ביותר הוא להוציא אישה מהרחוב ולהביאה לטיפול. לנשים שלא מגיעות לטיפול, לא תהיינה שום אלטרנטיבות לחיים בזנות. נמצא כי מוטיבציה פרטנית היא המניע העיקרי ששכנע נשים להצטרף לתוכנית. בנוסף, יש לציין כי המוטיבציה להצטרף לתוכנית נתפסת כחיובית בבית משפט, ורבות מהנשים נמצאו הליך משפטי כלשהו. בכל מקרה, כאשר אישה השתחררה מהכלא המוטיבציה פחתה. אנשי הצוות של הניידת הניו-יורקית, לא קיבלו "לא" כתשובה. הם חיזרו אחרי נשים ברחוב חודשים עד שאלה הסכימו להשתתף. אנשי הצוות תיארו את החיזור כ"הושטת יד", הם ביקרו בבתי הנשים ואיתרו אותן במקומות שונים בקהילה. נשים שהשתתפו בתוכנית נזכרו בחודשי החיזור הרבים שקדמו להשתלבותן בתוכנית. שאלות של עלות ותועלת נשאלו ולא פעם בדקו העוסקים בתוכנית, האם מאמץ מסוים מצדיק את עצמו ומתי אין הצדקה לפעילות חיזור. הצד השני של "אותו המטבע" הוא טענת הנשים שללא החיזור האינטנסיבי של אנשי השטח, לא היו נוטשות את הרחוב והזנות. אחת המשתתפות טענה כי כוח הרצון של אנשי היישוג הוביל להחלטתה להיכנס לטיפול. אמנם outreach הוא מהלך בעל עלויות, אך ללא יישוג מקצועי, לא תגויס אוכל המטרה לפרויקט. (10).

2. חשיבות שילוב מנטוריות

למרות שנשים בזנות, נודו מרב רשתות התמיכה שלהן: משפחה, כנסייה, וקהילה, יש להן רשתות קהילתיות משלהן. כמו בשירותים חברתיים אחרים, הלוקוחות עצמם הם מקור מידע חשוב לפיתוח יישוג ושירותים. "שפת הלוקוחות", ויכולתן לשווק את השירות מסייעים בהגעה לנשים אחרות בזנות. נשים מנהיגות תסייענה לנשים אחרות לבקש סיוע ותאשרנה כי מדובר בשירות ראוי (40). נשים שעבדו בזנות בעבר, ונטשו את חיי הרחוב, יכולות להיות מועסקות בשירותי יישוג ולעשות שם עבודה מצוינת! נשים אלה מכירות את תרבות הרחוב והן role model חיובי עבור נשים שעדיין לכודות בזנות. (39). סוכנות המפעילה שירותים לטיפול ושיקום של נשים בזנות חייבת לשלב בצוות, נשים שהיו לכודות במעגל הזנות והשתקמו לא מזמן. עבור הנשים "המשוקמות הצעירות", עבודה הכוללת הענקת סיוע לנשים אחרות, היא הזדמנות תעסוקתית מעצימה, ומתאימה לשלב השיקום בו הן נמצאות. כמו כן, חשוב שתועסקנה בסוכנות נשים שהשתקמו לפני זמן רב. נשים אלה הן מעין מגדלור, שיקומן היציב נותן תקווה והשראה למטופלות האחרות ול"משוקמות הצעירות" (34).

צוות SAGE (Standing Against Global Exploitation) כולו, מורכב מנשים וגברים שורדי זנות, אשר עברו תהליך שיקום ארוך ובחרו להעניק סיוע לאחרים. מדובר באנשים שהיו מעורבים בתעשיית המין

על כל גווייה ומשני צידי המתרס, שורדי זנות מנצלים ושורדי זנות מנוצלים, (סרסורים, זונות, מאדם, חשפניות, שחקני פורנו, מעסות וכו'). פונים המגיעים ל-SAGE, עשויים לפגוש, מכרים שלהם מעולם הזנות והסמים. ניסיון החיים של אנשי הצוות, מאפשר להם לפעול מתוך רגישות וחמלה כלפי הפונים ל-SAGE. הערך המוסף המרכזי בעבודת "המנטורית" החולקת את אותו ניסיון חיים עם אישה בזנות הפונה למרכז, קשור ביכולתה להבין את תפיסת העצמי, כשוות ערך כסף. המנטורית, יכולה יותר מכל אדם אחר, לסייע לשורדת זנות אחרת, לראות עצמה כאדם. מלבד זאת, שורדי זנות סומכים מאוד על אנשים אשר חולקים את אותו ניסיון חיים. הם מאמינים כי המנטורים מבינים על מה הם מדברים. בנוסף, המנטורים עצמם, יודעים לזהות ולהגדיר באופן מדויק ומהיר את דפוסי ההתנהגות של הניצול. (28). "Breaking Free" היא תוכנית לשיקום נשים ונערות שורדות זנות מהקהילה האפרו-אמריקאיות. נשים אפרו אמריקאיות, שורדות זנות, מהוות ½ מצוות התוכנית. החלטה זו נשענת על ההבנה כי נשים אפרו אמריקאיות המגישות סיוע לנשים אחרות, מבינות טוב יותר את ההקשר החברתי, הנורמות והערכים, ואת הרקע התרבותי וההיסטורי של ניצולות זנות מאותו מוצא. ניצולת זנות כהת עור כמוני, מהווה גשר ביני לבין השירותים המסייעים בקהילה. על פי תפיסת צוות Breaking Free, מערכת הזנות מתפקדת היום, כפי שמערכת העבדות תפקדה בעבר. מכאן ההקשר של נשים אפרו אמריקאיות בזנות, מורכב כפליים לטיפול. מתוך כך, שילוב מנטוריות ממוצא אפרו אמריקאי, משמעותי ביותר. (17).

3. מתן שירותים קונקרטיים ("בעין") - חלוקת מזון, קונדומים, החלפת מזרקים, כרטיסיות אוטובוס, שירותי כביסה, שירותי דואר (להתחיל משירותים קונקרטיים).

פרויקט PEERS הקנדי, משווק עצמו כתוכנית המסייעת ללכודים בזנות, בצרכים בסיסים המאפיינים את חייהם. כל מי שמגיע לסוכנות, יודע שהוא יתקבל בברכה, גם אם הוא מעוניין רק בכרטיסיית אוטובוס או בקופון לקניית ארוחה. הרציונאל מאחורי טכניקת יישוג זו כפול: יש בהספקת מענים לצורכי יסוד, משום הצהרה של צוות הפרויקט כי הוא מקבל את האדם במקום בו הוא נמצא ללא שיפוטיות, בנוסף יש מתן מענה פשוט לצורך קיומי וזו הדרך הישירה להגיע לאנשים ולחזק את אמונם בסוכנות. הצוות מבין כי בניית קשר ויחסים אישיים, הינם צעד משמעותי ראשוני ביציאת נשים בזנות. (34). אספקת קונדומים ומחטים נקיים משמעה - הבנת סביבת החיים של האישה ואי שיפוטיות. (20). גם מודל העבודה ב-SAGE משלב מתן "שירותים בעין" כמו: אוכל, מוצרי היגיינה, ועוד מוצרים העונים על צרכים אישיים של הפונים לתוכנית. השירותים הללו ניתנים כדי לאפשר לפונים קיום מכובד ככל האפשר עד ליום למחרת. במתן שירותים מסוג זה, מועבר לפונים מסר, כי אנשים דואגים להם ונמצאים עבורם גם במקום הזה. המענה ניתן ללא התניה ובמטרה לצמצם כמה שניתן את הצרכים הלא מסופקים של הפונים. (28).

4. הפנייה לגמילות וטיפול בבעיית ההתמכרות כחלק מתהליך השיקום

נשים רבות מתמכרות לסמים ואח"כ מגיעות לזנות, כדי לממן את הסם. אך לעיתים השימוש בסמים הינו שניוני לעיסוק בזנות. הסמים עוזרים "לשאת" את החיים בזנות. כך או כך, כדי לצאת מהזנות יש לטפל בבעיית ההתמכרות. ללא טיפול בבעיית ההתמכרות האישה לעולם תחזור לזנות. יחד עם זה חשוב להדגיש כי שילוב אישה בקהילה טיפולית מעורבת ג'נדרלית, הינה בעייתית, כי בקהילה לטיפול בנפגעי סמים, התמה המרכזית היא השימוש בסמים ולא הטראומה של הזנות. התנקות מסמים ללא נגיעה בנזקי הזנות ובגורמים שהובילו אישה לזנות, לא מספיקה כדי לרפא אישה בזנות, ממחלת ההתמכרות. על כן, חשוב לאפשר לאישה לקיים תהליך של גמילה במסגרת של נשים בעלות היסטוריה דומה, מסגרת המאפשרת גם החלמה מזנות. נשים בזנות שהשתתפו במחקר ציינו כי להן מעט משותף עם מכורים

אחרים לסמים שלא עסקו בזנות. בושה, אשמה ופחד מגישה שיפוטית, יקשו על נשים בזנות להיגמל מסמים במסגרת רגילה. (10, 34).

מרבית הנשים תרצנה גמילה מיידית מסמים בשלב ראשון, לפני שתסכמנה לקבל טיפול לבעיות הבריאות או לשקול הפסקת העיסוק בזנות. יחד עם זה לנשים אשר מוכנות לעמוד בכל התנאים של מוסדות שיקומיים יש בעיה במקרים רבים עם ילדיהן. במחקר שהתבצע בניו יורק בשנת 2000, השתתפו נשים רבות אמהות לילדים. נמצא כי עד שלא נמצאה מסגרת אלטרנטיבית ראויה לילדיהן, הנשים לא מוכנות להשתתף בתוכנית הגמילה. באותו עניין, במקרים בהם הילדים אינם חיים עם אימם אלא במסגרת משפחתית אלטרנטיבית, אותם מטפלים בילדים, עשויים לתבוע שלילת זכויות הוריות מהאם, אלא אם תציג הכנסה כספית. עבור האם הזנות היא כרגע מקור הכנסה. להיכנס לתהליך שיקומי - משמעו - אובדן מקור הכנסה. בנוסף, ילדים המצויים במסגרת של אמנה, ילקחו סופית מאמם, אם זו תודה בשימוש בסמים או אלכוהול או שתצהיר על היותה חיובית ל-HIV. נתון זה יכול להסביר את סירובן של נשים להיקלט באופן מידי למסגרת של גמילה מסמים. (20).

כחלק מתהליך הטיפול, על המטפל לזהות היכן "תפסו" האלכוהול והסמים תפקיד כגורם מדחיק רגשות שליליים, ומאפשר קיום יחסי מין עם לקוחות. זהו אחד האספקטים המהותיים בתהליך ההחלמה. (30).

המימד השלישי - פתרונות מערכתיים קהילתיים

המימד השלישי מדגיש ראייה קהילתית רחבה, הנדרשת לשם יישום תוכניות למען נשים שהיו או שעודן בזנות. רישות נרחב, תוכניות מניעה, שיפור נגישות לשירותי בריאות, דיור וכן הלאה. על פי הספרות המקצועית, ראייה מערכתית, ופיתוח מענים קהילתיים הינם הכרחיים לטיפול בתופעת הזנות ושורדות זנות.

1. תוכנית מרושתת, שיתופי פעולה לטובת הלקוחות

המסקנה המרכזית של חוקרי התוכנית "ניהול המקרים" אשר הופעלה עבור 23 נשים (שהיו מעורבות בעבריינות ובזנות בפלורידה), הייתה כי שיתופי הפעולה בין הארגונים בקהילה קיימים, אך אינם באים לידי ביטוי עבור נשים בזנות רחוב. החוקרים מניחים, כי קיימים הבדלים בגישות ותפישות העולם של העובדים, שיטות העבודה וההכשרות שמקיימים הארגונים החברתיים והמשטרה עבור העובדים בשטח. (10). בכל מקרה, גם השוטרים, וגם העובדים בארגונים ההומניטאריים, משקיעים בטיפול ביחידים ובמבנים חברתיים הזקוקים לסיוע. הרישות של הארגונים השכנים, נתפס כאן כמכריע, ביכולתם של אנשי הסיוע להעניק עזרה של ממש. במילים אחרות, טוענים החוקרים, ללא רישות נכון בין השירותים בקהילה, יהיה קשה לנשים בזנות לנטוש את הרחוב. (10).

SAGE (Standing Against Global Exploitation) מעניק שירותים מגוונים לאנשים שהיו ושעודם בזנות, כולל תוכניות outreach לצמצום נזקים לשיקום ולטיפול קורבנות סחר וניצול מיני. הפרוייקט עובד בשיתוף פעולה עם הגורמים השונים בקהילה: שירותי בריאות ושירותי רווחה, תוכניות שיקומיות לאסירים, תוכניות גמילה ועוד. שיתוף בין הגורמים השונים נמצא יעיל וחסכוני. אנשי SAGE שואפים לשכפל את המודל במקומות רבים בעולם וליצור networking עולמי הנלחם בניצול מסחרי בין-לאומי, תוך כדי שינוי חברתי וקהילתי. (28).

2. עסקים וקהילה

מודל PEERS הקנדי, מדגיש את החיבור אל הקהילה העסקית. צוות הפרוייקט משקיע מאמץ ייחודי כדי לגייס תמיכה כספית וערכית מאנשי עסקים. שורדות זנות ותיקות, המועסקות כמנטוריות

בפרויקט, לוקחות חלק פעיל ויוזם בתהליך. אחת השורדות שעובדת במרכז, מתארת את גיוס התמיכה לפרויקט כאקט טיפולי שיקומי. היא מעידה כי בתחילה חשה מבוכה, זיוף וחששה כי יתפסו אותה כ"עוד זונה שמנסה לשנורר כסף". עם הזמן, גילתה כי אנשים מתעניינים בסיפור חייה, וכי השירות שהיא עושה לפרויקט הוא כפול: המאזינים משנים את עמדותיהם כלפי נשים בזנות וגם תורמים כסף לתהליך השיקום הנשים. אותה שורדת זנות שסייעה בגיוס משאבים מהקהילה העסקית, מדווחת על שיפור יכולתה להתלבש ולדבר באופן ייצוגי. גיוס הכספים הפך להיות תחום מומחיות שלה והיא חשה גאווה על כך. כספי התרומות סייעו בין השאר לפתח מגוון שירותים בפרויקט כמו גם להעניק סבסוד למעסיקים ייחודיים שקלטו לעבודה שורדות זנות. צוות PEERS גייס קבוצת אנשי עסקים אשר נפגשים באופן קבוע כדי להעלות רעיונות ולסייע לפרויקט PEERS. (34).

לסיכום, networking המאופיין ביחסים אישיים מיטיבים הוגדר כגורם מרכזי בהצלחת כל תוכנית לטיפול בנשים בזנות. (39).

3. פתרונות דיור ומקלטים שונים, לנשים שורדות זנות

נשים אשר עזבו את הזנות, זקוקות נואשות לקורת גג. לעזוב את הזנות זה בד"כ לעזוב הכל, כולל סידור מגורים וכלכלה. נשים שעזבו את הזנות מוכרחות להתארגן גם בתחום הדיור וזה צריך להיות בעלות מינימלית. הדיור הציבורי אינו אופציה עבורן מכיוון שרובן בעלות היסטוריה של התמכרות, ומסגרות הדיור הציבורי, אינן נקיות מסמים. נשים מקופחות גם בדיור הפרטי, כיוון שבעלי הבתים אינם מוכנים להסדרי תשלומים נוחים, בגלל הרקע העברייני של הנשים. (30).

נשים העוסקות בזנות הן קבוצה פגיעה מאוד. פגיעה בהקשר הבריאותי, הנפשי, המשפחתי והחברתי. (39). נשים שורדות זנות, הסובלות מ-PTSD העידו כי הן זקוקות למקלטים ולבתים חמים. (23).

קיומם של מרכזי drop in (מרכזי יום) ומקלטים המיועדים לנשים, הם גורם מרכזי ברשת השירותים בקהילה. ללא עבודה משותפת עם שירותים מסוג זה, וללא הפניית נשים מהרחוב לשירותים אלה, לא יהיה טעם לכל עשייה ברוח צמצום נזקים. מקלטים ומרכזי יום לשעת חירום נחוצים במיוחד לנשים בזנות, חסרות בית. לרב, קיימים מקלטים להומלסים, אך נשים לא מבקרות בהם בשל החשש מאלימות. כשהן מבקרות במקלטים המעורבים (גברים ונשים), לרב הן מבדדות על ידי הצוות בשל הסטיגמה של נשים בזנות. (39). על המקלטים הדיפרנציאליים לנשים בזנות לספק: לוקרים, שירותי דואר, אוכל, מקלחת, בגדים, שירותים סוציאליים, וטיפול רפואי. (39). למרות שיהיו שיגידו ששירותים אלה מעודדים זנות, אחרים יטענו כי שירותים אלה, יספקו הזדמנות לעובדים סוציאליים לבוא במגע עם נשים אשר אחרת יישארו נעלמות מהעין. שירותים אלה נותנים לעובדים הסוציאליים הזדמנות לעשות רה-אינטגרציה של נשים אלה אל תוך החברה. (39).

גם בפרויקט PEERS הקנדי, זוהה הצורך המיידי של נשים שורדות זנות, בפתרון דיור. הפרויקט הקים בית (הוסטל), לנשים שנחלצו מהזנות במצב כלכלי קשה ביותר. הבית מתאים לאכלס עד 14 נשים, ומגיש לדיירות, שירותי טיפול מגוונים ומכובדים, החל מענה לצורכיהם הבסיסיים (לינה, הסעדה, טיפולים רפואיים וכדומה), וכלה במענה לצורך המאוחר יותר הקשור בעיבוד טראומות הזנות. (34).

4. לשפר נגישות להשכלה ולתעסוקה

כפי שהוזכר בפרק גורמים המובילים לזנות, נשים שהתדרדרו לזנות, נפלטו בגיל צעיר ממערכות החינוך. כדי לקדם את שיקומן של הנשים, יש לעודד אותן להשלים את השכלתן, לרכוש מיומנויות תעסוקתיות ולהשתלב בעבודה נורמטיבית מתגמלת. ללא מציאת פתרונות תעסוקתיים הולמים, לא ניתן לצאת ממעגל הזנות. (30).

חשוב לסייע לנשים שעסקו בזנות להשתלב בעבודה. זה צורך קיומי. ללא הכנסה קבועה, תתקשינה הנשים לתמוך בילדיהן, ולחיות בכבוד. (10)

Carter (2003) מתארת מודל שילוב נשים בשוק העבודה. המודל מציע עבודה עם קבוצות נשים המותאם לשלבי השיקום השונים. בשלב מתקדם, המאפשר עמידה בדרישות עולם העבודה, מתווכים אנשי הצוות בין הנשים לבין המעסיקים. חשוב לציין כי מדובר במעין "מעסיקים ידדים", אשר גויסו לקחת חלק בתוכנית ע"י צוות הפרויקט. תשלום עבור ½ שנת העבודה הראשונה, ממומן ע"י הפרויקט. אם הנשים עומדות בדרישות המעסיק, לאחר ששת חודשי ה"ניסיון", הן הופכות מועסקות באופן רשמי. בתקופת ה"מבחן", נציגה מטעם הפרויקט, מלווה את התהליך, ואחראי על תיווך ופתרון בעיות בין העובדת למעסיק ולמקום העבודה. (17).

פרויקט peers המופעל בקנדה, מעסיק אנשים ששרדו את עולם הזנות כמדריכים, מכוונים ומגישי סיוע. העסקת PEER מאפשרת לשורדים בתחילת הדרך, להתאמן במיומנויות הנדרשות בעולם העבודה, כאשר מצופה מהם להגיע להישגים בהתאם לשלב ההתחלתי בו הם נמצאים, מתוך אמפטיה לעובדה כי רק לאחרונה עזבו את הזנות. חשוב לציין כי בשלב זה, "השורדים העובדים", מקבלים טיפול רפואי ועזרה סוציאלית (בהתאם לצורך), וכמובן משתכרים עבור עבודתם. (34).

5. לשפר גישה לשירותי בריאות בקהילה

מחקר שנערך בפלורידה בשנת 2000 מצא, כי נגישותן של נשים בזנות לשירותי בריאות מוגבלת באופן יחסי לגישה של כלל האוכלוסייה. הפחד ממאסר ומייחס שיפוטי ומבזה, מדיר את רגליהן של הנשים משירותי בריאות ציבוריים. (10). יחד עם זה, נמצא כי 90% מהנבדקות חולות במחלת מין, וסובלות מפציעות שונות הנגרמות בד"כ כתוצאה מהאלימות לה הן נתונות בזנות. נשים בזנות זקוקות לשירותי בריאות ודווקא להן אין גישה לאותן שירותים. (10).

Elizabeth Mayfield Arnold 2000, Jonnit Rabinovitch 2000 מציעים לחבר בין נשים בזנות, הזקוקות למעטה האנונימיות עם מרפאות בריאות מקומיות ולסייע למרפאות אלו במתן שרותי בריאות לנשים בזנות. כמו כן יש לעבוד עם הנשים עצמן, להציע להן בדיקות קליניות ובדיקות מעבדה. (34, 17). הנגשת רפואת נשים ורפואת המשפחה, לנשים בזנות חשובה ביותר. לפעמים פשוט לעשות זאת ע"י הסעות וליווי לשירותי הבריאות. (34). נשים בזנות שרואיינו למחקרים שעוסקים בהנגשת שירותי בריאות לנשים בזנות טענו כי תעדפנה להיבדק בבתי הבושת עצמם או לגשת למרפאה מרוחקת מאזור מגוריהן. הדימוי של המקום היה חשוב. (40). כתב העת הרפואי, Research for sex work המדבר על שירותי בריאות ראויים לנשים בזנות, מציג עמדה ברורה: שירותי בריאות לנשים בזנות, מגוונים וטובים ככל שיהיו, לא יתקבלו ללא שתוף הנשים בפיתוח השירותים וללא שימת דגש על המימדים החברתיים והרגשיים של חווית החיים בזנות. הכותבים מוסיפים כי נשים בזנות, לא תגענה לשירותי בריאות שאינם ידודתיים. במקומות רבים בארה"ב, נשים בזנות לא מגדירות עצמן כזונות ולכן לא תצרכנה שירותים אשר מתויגים כשירותים לזונות. הכותבים ממליצים ליצור שירותים כוללניים, המיועדים לקהל הרחב ולשווק אותם גם באזורים עניים ובאזורים בהם מתקיימת פעילות מינית מסחרית ענפה. (40).

6. תוכניות הוליסטיות המתייחסות לצרכים מגוונים של האישה

נשים בעלות היסטוריה של זנות זקוקות למסגרת טיפולית כוללת, כדי לתת מענה למכלול הבעיות שהן שרויות בתוכן. (2). חשוב לספק לנשים רצף של שירותים, החל מקורת גג, מערכות יחסים תומכות, הגנה פיזית וכלכלית, טיפול רפואי ונפשי, גמילה מחומרים פסיכואקטיביים, השכלה, רכישת כישורי חיים וכלה ברכישת כישורי אימהות. (2). גם מודל PEERS הקנדי, מציע תוכנית הוליסטית הכוללת מתן

מענה לצרכים מגוונים של הנשים (34). תוכנית SAGE, מתייחסת לאספקטים רבים של הפגיעה בשורדי זנות. התוכנית מפעילה מרכז יום וקלט חירום לנשים ולגברים הלכודים בזנות. שירותי הטיפול הללו פתוחים לכל אדם ועונים על הצרכים הפיזיים, הרפואיים, הנפשיים, והחברתיים של הפונים. צוות SAGE, המורכב משורדי זנות, "תופר" תוכנית שיקום אישית לכל פונה. ראשית, כולל השיקום, טיפול בטראומה ובנזקי הזנות. הטיפול מוגש ע"י תרפיסט באפיק הטיפול הפרטני, בשילוב עם טיפול קבוצתי. התרפיה הנפשית נוגעת בשיקום הדימוי העצמי והערך העצמי, תוך נגיעה בפחד, האשמה הבושה והכעס. הטיפול הנפשי עוסק גם בשיקום היכולת להאמין בבני אדם ולקיים קשרים מיטיבים, נטולי ניצול. הפונים המגיעים למרכז היום, המעוניינים להיגמל מסמים, מופנים לערוץ הטיפול והגמילה מסמים של SAGE. שירות הגמילה מסמים ב-SAGE משלב טיפול נפשי ופיזי (טיפול במגע, מסאז', טיפול באומנות, פסיכודרמה וכו'). מרכז היום מציע גם טיפול רפואי ראשוני, הכולל איתור וטיפול במחלות המועברות במין. עוד ב-SAGE, פתרון משולב לבעיית הדיור: החל מקלט חירום לשורדי זנות בשלבי השיקום הראשוניים וכלה בחיבור לסוכנויות דיור מוגן בקהילה. SAGE מציע לשורדי הזנות, השלמת השכלה, הכשרה מקצועית, הכנה לעולם העבודה והשמה במשרות, תוך ליווי ותמיכה לאורך כל שלבי השיקום התעסוקתי. SAGE מציעים למטופלות ולמטופלים סיוע משפטי וסיוע במיצוי זכויות אדם. (28).

7. תוכניות מניעה

קפלן (1964) מציע מודל של התערבות מניעתית בשלוש רמות: ראשונית שניונית ושלישונית. (15).

מניעה ראשונית - מופנית אל כלל האוכלוסייה השרויה תחת לחץ ושעדיין לא חוותה קשיי הסתגלות, והיא מתבצעת באמצעות פעולות מערכתיות, חברתיות ובין-אישיות. פעולה מערכתית בהקשר זה כוללת שינויים ארגוניים בקהילה או במוסד, כך שיענו על הצרכים הנדרשים (פיזיים, פסיכו-חברתיים וסוציו-תרבותיים) במצב משבר. ההתערבות הבין-אישית מבוססת על המאמצים הנעשים לקראת התמודדות עם מצב הלחץ של קבוצות באמצעות מתן הדרכה לצוות, שירותי קונסולטציה לנותני שירות, לנותני תמיכה ולאנשי מפתח בקהילה. (15). קיומה של זנות בחברה, מייצרת פגיעה במישור הפרטי, ובמישור החברתי. הפגיעה לכאורה בלתי נראית. (37, 27). מניעה ראשונית של זנות משמעה, שינוי תודעת המקדם הבנה כי זנות הינה אלימות כלפי נשים ונערות. יש לקדם מחקר וכתובה עיתונאית ומקצועית בנושא, ולהעביר את המסר הזה, אל תוך התודעה הציבורית, אל פוליטיקאים, אנשי טיפול, שוטרים, שופטים ולכל נציגי הארגונים החברתיים שבאים במגע עם נשים בזנות. רק כך תהפוך הפגיעה "הבלתי נראית" בנשים בזנות לנראית. לדוגמא, ניתן לקיים קמפיין תקשורתי הכולל שלטי חוצות המעבירים את המסר כי זנות היא אלימות וכדומה. הקמפיין והמידע המחקרי המצטבר מוכרח להיות נגיש לכל אדם בספריות באוניברסיטאות ובבתי ספר. (37) אנשי מקצוע וחוקרים מבינים היום, שכניסה לזנות מתרחשת בגיל צעיר. כמו כן, שהייה בזנות לאורך זמן גורמת לתגובות טראומטיות ופסיכיאטריות קשות. מתוך כך, חשוב ליישם תוכניות מניעה לנוער שטרם עוסק בזנות! (21).

מניעה שניונית - עיקרה תגובה מהירה שמטרתה לזהות מקרים של קשיי הסתגלות באוכלוסייה, על-מנת להביא להפחתתם בשלבים הראשוניים ביותר של התפתחות הבעיות הרגשיות וההתנהגותיות. מרכיב מרכזי בתהליכי המניעה השניונית הוא סריקה קפדנית של נתוני המצב, זיהוי מוקדי הבעיה ואיתור המקרים החריפים ביותר, וזאת במקביל (ולא במקום או אחרי) להתערבות ברמת המניעה הראשונית.

לאילו שזוהו כנמצאים במצב משברי חרף, יש להגיש עזרה-ראשונה פסיכולוגית. התערבות זו מבוססת על יצירת מגע פסיכולוגי, בחינת ממדי הבעיות, בדיקת פתרונות אפשריים במצב הנתון, סיוע לנקיטת פעולה קונקרטי, ומעקב על-מנת לוודא שאכן חלה התקדמות. (15). מצאנו בספרות שלוש דוגמאות לאותה "סריקת נתוני מצב", המסייעת באיתור יחידים המועדים להתדרדר לזנות: 1. נשים נפגעות אלימות 2. נערות ונשים הפונות למסגרות טיפול בקהילה 3. ילדים שהוצאו ביתם בצו בית משפט. (37, 21, 34). Stark & Hodgson 2003 בודקים את הדומה והשונה בין נשים בזנות לבין נשים נפגעות אלימות. מתוך הבנה כי נשים בזנות נמצאות על הרצף של נשים מוכות, מנסים Stark & Hodgson, להבין מה מסייע לנשים נפגעות אלימות לבקש סיוע וטיפול, ובהתאם לכך ליישם תוכניות מניעה בתחום זנות. (37). Stark & Hodgson ואחרים מדגישים, כי חשוב להוסיף לשאלוני האינטיק בשירותי טיפול שונים, אליהם פונות נערות ונשים, שאלות קונקרטיות המתייחסות לאפשרות פגיעה וניצול מיני מסחרי. בנוסף, השיחות הטיפוליות עם נשים ונערות במסגרות הטיפול השונות, צריכות להוביל את המטופלות לדיבור על אלימות וניצול שמופנים כלפיהן, כדי שאפשר יהיה להזהירן מפני זנות. (37, 21). Rabinovitch 2003, טוענת כי ילדים שהוצאו מבתיהם, עקב תפקוד משפחתי לקוי, ונמצאים כעת בפנימייה, אומנה או אצל משפחה מאמצת - ילדים אלה, מצויים בסיכון גבוה להיות מנוצלים מינית מסחרית. Rabinovitch מציעה לפתח תוכניות מניעה ייחודיות עבור בני הנוער הללו. לתפיסתה, חשוב שבצוות הטיפולי יועסקו אנשים בוגרים, בעלי היסטוריה משפחתית דומה. אלה יצליחו לזהות סימני ניצול בקרב הילדים ולמנוע המשך פגיעה. (34).

מניעה שלישונית - נערכת לאחר שמצב המשבר האקוטי חלף ומטרתה להפחית את השפעת המשקעים שנתרו בעקבות המשבר ולמנוע הידרדרות חזרה למצב של קשיי הסתגלות, בקרב מי שקיבלו טיפול ונמצאים בתהליך של חזרה לפעילות נורמטיבית. (15).

בהקשר של מניעת זנות, מניעה שלישונית כוללת כל התערבות שעיקרה צמצום פגיעה בנשים שעודן בזנות כולל ניסיונות לחלצן מהזנות. מניעה שלישונית כוללת גם אכיפת סנקציות ועונשים כלפי מי שמנצל נשים בזנות. ראשית, חשוב כי עובדי ארגונים ומרכזי סיוע לטיפול בנפגעות אלימות ואונס, מקלטים לנשים מחוסרות דיור וכדומה, יצהירו כי הם מודעים לנזקי הזנות וכי הם מעוניינים לסייע. השלב הבא יהיה לפתח תוכניות יישוג (outreach). עבודת היישוג צריכה להיות מעמיקה ושיטתית, עליה לחדור לכל מקום בו עלולות להימצא נשים בזנות: ברחובות, בבתי הספר, במכוני עיסוי, ליווי וכדומה. כל התערבות לשם צמצום נזקים, אשר מציעים שירותים אלה בהמשך, הנם מניעה שלישונית. (37). Stark & Hodgson 2003, גורסים כי ללא פעילות נמרצת של רשויות החוק והאכיפה בעניין הרשעת וענישת סרסורים וסוחרי נשים, לא תיתכן מניעת זנות באמת. מניעה בפריזמה של חוק, מתייחסת גם לפעולות הסיוע המשפטי המוגש לנערות ולנשים בזנות. Stark & Hodgson 2003, מציעים, כי אנשי הסיוע המשפטי, אשר מסייעים לנערות ונשים בעבירות סמים ילמדו להגיש סיוע רגיש ואנושי גם בעניין הזנות. לתפיסתם, הגשת סיוע ברוח זו מקרבת את הנשים לשירותי הטיפול ומצמצמת פגיעה המשכית. (37).

המימד הרביעי - החלמה ריפוי והעצמה

המימד הרביעי מאפיין את יחסי התרפיה שמטרתם קידום החלמת המטופלת מטראומת הזנות.

1. נקודות מפנה בחייה של אישה בזנות בהן ניתן להפעיל התערבות כאשר יש סיכוי טוב להצלחה.

Silbart M.E.&Pines A.M.(1983) במאמרם ממליצים על כניסה להתערבות טיפולית עם נשים בזנות בנקודת משבריות, או נקודות מפנה בחייהן. לתפיסתם, תקופות אלו הם זמן טוב בו מתעוררים מוטיבציה ורצון לשינוי ועל כן מעלים את הסיכוי להצלחת הטיפול. נקודות אלו יכולות להיות מעצר, לידה ועוד. (36, 2, 10). מחקרים מצאו, כי מאסר אצל נשים הוא נקודת זמן מצוינת להתחיל תהליך שיקום, כיוון שנשים רבות תסכמנה להמיר את תקופת המאסר בשהות במסגרת שיקומית. (10). צומת נוספת היא נקודת הזמן בה נלקחים ילדי האישה לאמנה. לעיתים, זה שלב, בו האישה מגייסת מוטיבציה גבוהה לתהליך שינוי בחייה, כי היא מעוניינת להחזיר אליה את ילדיה. (10).

2. תוכניות לפיתוח כישורי חיים המותאמות לצרכים הייחודיים של כל אישה ולשלב בו היא נמצאת:

במודל PEERS הקנדי הבינו כי דפוסי ההתנהגות והכישורים הדרושים כדי לשרוד בזנות, אינם בהכרח משרתים את הנשים מחוץ לזנות ובמקרים רבים אף מעכבים הסתגלות בחיים ללא זנות. מתוך כך, ממליצים יוצרי התוכנית, לשירותי טיפול בקהילה, לפתח תוכניות המחזקות דפוסים וכישורים אדפטיביים בחיים ללא זנות. יוצרי התוכנית מדגישים, את הצורך בתוכניות כאלה במגוון של שירותים חברתיים בקהילה. עוד הם מדגישים, כי תהליך אימוץ דפוסי התנהגות אדפטיביים לחיים ללא זנות, יהיה שונה מאחת לאחת. (34). במאמר מובא תיאור מקרה של מיגן, אישה שורדת זנות. מיגן תיארה את חייה כאוסף של התחלות ללא סוף. בתוכנית למדה לכתוב קורות חיים, לפתוח חשבון בנק, לדאוג לתשלומים שוטפים, לנהל מו"מ עם בעל דירה ולחתום על חוזה שכירות, כמו גם, לארגן את הזמן בצורה יעילה. מיגן סבורה, כי יכולתה להצליח בביצוע משימות אלה בחיים האמיתיים, קשורה לתקופת האימון בתוכנית PEER. בתוכנית, התאפשר לה להתנסות במשימות שונות, תוך הקפדה על הגדרת המטרה, והשלמת המשימה. כיוון שהקושי של מיגן התמקד במילוי המשימות עד תום ובארגון הזמן, צוות הפרויקט ליווה אותה בחלקים הקשים הקשים הללו. (34).

3. Recognition הכרה ומודעות

כחלק מתהליך הטיפול בנשים הנאבקות להיחלץ מזנות, חשוב לאפשר להן, להבין את המכניזם של מעגל הזנות, כיצד נשים מתדרדרות לזנות, כיצד הזנות מתקיימת, חשוב לעודד אותן לדבר על ההתנסות הטראומטית של האקטים המיניים בזנות, על השפעת הזנות על הדימוי העצמי, המיניות והערכה העצמית שלהן. (30).

4. טיפול ב- PTSD וב- CPTSD

כפי שנאמר בפרקים הקודמים, חוקרים ואנשי טיפול מצאו כי חווית החיים בזנות, הינה חוויה טראומטית. (2, 14, 3, 19, 23). האלימות שבזנות, הניצול וההשפלה, משחזרים אצל נשים בזנות טראומה קודמת שמקורה בילדות. ניצול הפגיעות המוקדמת, הופכת את חווית הזנות לדה-הומניזציה של ממש. כבכל טראומה אחרת, גם טראומת הזנות מאופיינת בסימפטומים המוכרים: פלשבקים, עוררות יתר, חרדה, הפרעות שינה ועוד. טיפול בנשים שורדות זנות, מחייב את המטפלים להכיר בהן כבנפגעות טראומה, ולהיות מוכשרים לטפל ב- PTSD ו- CPTSD (23). בנוסף, חשוב לאפשר למטפלים בנשים נפגעות טראומת הזנות, לקבל ליווי, הדרכה ותמיכה מכילים, כדי למנוע טראומטיזציה מישנית. (28). אישה המחלימה מזנות, צריכה להתחיל ללמוד לבטוח בעולם, אשר אפשר התעללות בגופה ובנפשה. היא זקוקה למקום בטוח, תומך שאינו מוגבל בזמן, בו יתאפשר לה לדמיין ולקוות לעתיד שונה. (11). השלב הראשון בהחלמה מטרומה, הזנות עוסק בהשבת תחושת הביטחון. (23, 11, 5). גיודית הרמן מציינת כי **בשלב הראשון** - שלב הביטחון, ישנן 3 משימות העומדות בפני המטפל והמטופלת: נתינת שם לבעיה, השבת הכוח והשליטה ויצירת סביבה בטוחה. מבלי לייפות את

המציאות. (5). על מתן מילים לחוויה הטראומטית מדברת גם Baldwin (2003), במאמרה "Living in longing". Baldwin (2003) מוסיפה, כי החזרת הכוח והשליטה, לידי המטופלת קשורים בגזלתם ממנה ע"י המתעללים בעבר ועל כן חשוב לסייע לה בבניית סביבה בטוחה ומעצימה, שאין בה המשך פגיעה וניצול, כך שתוכל לבנות בה עתיד. (11).

השלב השני בטיפול הנפגעות טראומה, על פי ג'ודית הרמן, הוא שלב הזיכרון והאבל. שלב זה כולל שלוש משימות: שחזור הסיפור הטראומטי, השבת הזיכרון הטראומטי ואבל על אובדן טראומטי. שיחזור הסיפור, יאפשר למטופלת לחוות את חייה כרצף ולא כאירועים מקוטעים. השבת הזיכרון הטראומטי, משמעו תיעוד נרחב של המטופלת את החוויות הטראומטיות. התיעוד מתבצע באופן הדרגתי. אבל על האובדן הטראומטי. מאפשר למטופלת להתאבל על האובדנים הכרוכים בטראומה: אובדנים פיזיים (שלמות גופה) ואובדנים רגשיים (אמון בבני אדם). שלב זה מאפשר למעשה למטופלת לחוש את כל מגוון הרגשות הקיימים, שבניהם גם עצב ואבלות. באמצעות האבל על מה שאבד לה, המטופלת מגלה חלקים בחייה הפנימיים אשר לא נהרסו כליל וזה נותן תקווה. (5).

השלב השלישי והאחרון בריפוי מן הטראומה הוא בריאת העתיד. המטופלת למעשה סיימה להתאבל על מי שהיתה, על העצמי הישן שלה וכעת היא בונה עצמי חדש, ומטפחת יחסים חדשים. בשלב זה היא לומדת להיאבק, להשלים עם עצמה, לחדש את קשריה עם הזולת, למצוא שליחות נפגעת, ולפתור את הטראומה. (5).

היכולת למאבק מלמד את הנפגעת לעמוד בפני סכנה ממקום של חוזק ולא ממקום קורבני. היכולת להשלים עם עצמה, מאפשרת למטופלת להיות מי שהיא מבקשת להיות ולהגדיר את משאלותיה ורצונותיה. בשלב זה המטופלת כבר אינה נשלטת ע"י הטראומה אלא נתונה ברשות עצמה. חידוש קשר עם הזולת, משיב את האמון בבני אדם מחד, ומלמד מתי רצוי להשעות את מתן האמון כאשר האדם האחר אינו ראוי לכך. (5).

כאשר הנפגעת מוצאת "שליחות של נפגעת" היא מגישה עזרה לאחרים שנפגעו וע"י כך חברתיות מקדמת את החלמתה מהטראומה. פתרון הטראומה הוא לעולם אינו סופי. הטראומה תמשיך להדהד בחייה של הנפגעת, ובעיקר ברגעי משבר. יחד עם זאת, למרות שהפתרון אינו שלם הוא מאפשר לנפגעת ליהנות מן החיים, ולהיות מעורבת בקשרים עם אחרים. (5).

5. התייחסות לדיסוציאציות בטיפול:

טיפול בנשים שורדות זנות המפעילות מנגנוני הגנה דיסוציאטיביים, מחייב את המטפלים עלינו להבין כי מנגנונים אלה, מאפשרים הישרדות פסיכולוגית. אישה שורדת זנות, תארה את החלקים המפוצלים בתוכה כ"צבא קטן שהגן על זכויותיה". היכולת לחלק את האני למספר חלקים, משרת תפקודים רבים. (21) הבנה של מנגנון הגנה זה ושל ההיגיון הפנימי שלו, תורם מאד, ועוזר להבין טוב יותר את הטיפול לו זקוקה האישה שורדת הזנות. הבנת ההיגיון הפנימי של מנגנוני ההגנה הדיסוציאטיביים, מאפשרת טיפול מיטיב, לו זקוקה כל כך, אישה שורדת הזנות. (21). מחקר איכותני שנערך בשבדיה, בדק את חוויתן של 23 נשים אשר פרצו את מעגל הזנות. המחקר מצא כי הזנות פוגעת אנושות ביכולת ליצור קשר אינטימי עם נשים וגברים כאחד. (15) ידוע כי הסימפטומים הדיסוציאטיביים, ממשיכים להתקיים אצל נשים, גם לאחר יציאה מעולם הזנות. (21). כפי שהוזכר בפרק נזקי הזנות, נשים לומדות להתנתק מגופן ומנפשן כדי להימנע מהכאב הפיזי והרגשי. מנגנונים דיסוציאטיביים אלה הם אחד מהמחירים הכבדים שהנשים משלמות כדי לשרוד בזנות. קשר פסיכו תרפויטי מיטיב, הינו קשר המאפשר: לדבר על הטראומות של הזנות, לתת להן שם, לראות את הדיסוציאציה ולכבד אותה, ולחבר את החלקים הדיסוציאטיביים. קשר פסיכו תרפויטי כזה, מאוד אפקטיבי בתהליך ההחלמה מהזנות. (15).

טיפול באישה שורדת זנות הסובלת מסימפטומים דיסוציאטיביים, יאפשר לאישה לראות את חייה - עבר, הווה ועתיד, מבעד לעיניו של אדם שלם ולא רק מפרספקטיבה של זהות מפוצלת. למשל ניתן להראות לה את החיבור בין עבר והווה, דרך אופן ההתייחסות אל הגוף שלה. בילדותה, אחרים משמעותיים התעללו בה והכאיבו לגופה. בחייה הבוגרים כזונה, היא ואחרים (לקוחות, בני זוג), מתייחסים לגופה באותו אופן. בטיפול תגלה האישה את ההקשרים. (21).

הקשר התרפויטי מאפשר למעשה בניית ההערכה העצמית. בשלב הראשוני של הקשר, כאשר הדיסוציאציה אינה מדוברת, רצוי שהמטפל יסייע למטופלת בסיסי לדאוג לדברים הבסיסיים כגון: אוכל, שינה, רחצה וכו'. חשוב להבין כי לעיתים, המנגנונים הדיסוציאטיביים מקשים על המטופלת גם בחלקים אלה של החיים. (21).

גודית הרמן, בספרה, טראומה והחלמה, מתייחסת לאספקט חשוב נוסף בתהליך הפסיכו-תרפויטי, היא טוענת כי "נפגעי הטראומה נעשים מובנים לעצמם, כאשר הם מבנים שקשייהם הנפשיים - מקורם בסביבה מתעללת בילדות, אין הם צריכים עוד, לתלות אותם בפגם כלשהו, הטבוע ב"עצמי" שלהם. כך נפתחת בפניהם, הדרך להענקת משמעות חדשה, לניסיונם ולבריאת זהות חדשה לא מוכתמת". (5). עוד נמצא כי תרפיה פיזית מרפאה בעיות סומאטיות, ומאפשרת גילוי סימפטומים פיזיולוגיים נסתרים אשר נגרמו כתוצאה מהטראומה הכרונית. מפגש עם זיכרונות טראומתיות שהודחקו מתאפשר בתראפיה פיזית. (15). כתבי המאמר מליצים על שילוב בין פסיכותרפיה לטיפול דרך הגוף (טיפול במגע, תראפיה בתנועה, שיאצו וכדומה). (15).

6. בריאות הנפש

עבור אנשי צוות ומטפלים, השגת יציבות נפשית בקרב המטופלות, גם אם זו מושגת באמצעות נטילת תרופות פסיכיאטריות, הינה אתגר אמיתי. בשל תקופות המאסר הרבות והממושכות של נשים בזנות, מעטות מהן זכות להליך אבחוני הוגן ומקצועי, ומנשים רבות נלקחת האפשרות להיות מאובחנת ומטופלת פסיכיאטרית בהתאם לצורך. כשאישה מוכנה לתהליך של טיפול פסיכיאטרי, הצוות חייב לסייע לה בהשגת משאבי הידע והמימון לטיפול. השגת יציבות נפשית, הכרחית להצלחת הטיפול, הקליטה במקום העבודה והתפקוד ההורי. (10).

7. העצמה, החזרת השליטה והיכולת לבחור.

ערך מקצועי חשוב הוא, האמונה שלנו, כאנשי מקצוע, ביכולת של הנשים לשרוד לאחר התנסויות כה מחרידות. (2). גרעין חווית הטראומה הנפשית הוא הנישול מכוח והניתוק מן הזולת. לכן ההחלמה מבוססת על העצמה, ועל יצירת קשרים חדשים. (5). ניסיונות רבים לעזור לנשים במצוקה, שנעשים מתוך רצון טוב, וכוונות טובות, נכשלים מפני שהעיקרון היסודי של העצמה איננו נישמר. שום התערבות הנוטלת מנפגע כוח, אינה יכולה לעודד את החלמתו. מטופלת נפגעת גילוי עריות אמרה: "המטפלים הטובים, היו אלה שלא ניסו לשלוט בי, אלא נתנו תוקף לחוויה שלי, ועזרו לי לשלוט בהתנהגותי". (5). במחקר שבדק את הקשר בין ניצול מיני בילדות לבין חיים מאוחרים בזנות, נמצא כי מרבית המשתתפות אשר חוו בילדותן התנסות מינית שאינה מותאמת: גילוי עריות, תקיפה מינית או התעללות מינית, סבורות דווקא, כי חייהן התנהלו ממקום של שליטה, (שליטה על הלקוחות בזנות, על ההחלטה להיכנס לזנות). אנשי המקצוע אשר ערכו את המחקר סבורים כי חשוב לסייע להן להבין את הקשר שבין ההיסטוריה שלהן כקורבנות לבין ה"בחירה" בזנות. הם סבורים כי חשוב להעביר לנשים את המסר, כי ילדה שנפגעה מינית הייתה קורבן ולא הייתה לה אפשרות לבחור. היא לא אשמה בכך שנפגעה. היא לא רצתה את זה. מתוך תהליך זה, תלמד האישה לשמור על מנגנוני ההגנה היעילים שלה. מאותו מקום חשוב לסייע לאישה לחדול מתהליך של הפיכת אחרים לקורבנות. (מפעילות עבריינית באמצעותה, "גומלת" האישה סבל לאחרים, הזנחת הילדים וכדומה). (10).

גור (2004) מתארת נשים בזנות כחווה חוסר אמון מוחלט בסביבתן, דימוין העצמי נמוך, הן שקועות בקשיים כלכליים, חיות בבידוד ובדידות, מיואשות ולא מאמינות כי ביכולתן לצאת מהזנות. היא מציעה לחברן לתחושות שליטה וכוח. גור (2004) רואה בטיפול בכפייה כמזיק עבורן כיוון שהוא משחזר את תחושות הפגיעה בהן. (2). Silbart M.E.&Pines A.M.(1983) מתייחסים לטיפול בנשים העוסקות בזנות כמחייב הבנה שהנערות והנשים חוו שנים של כאב גדול של התעללות מתמשכת ומדגישים שהנפגעות חוו חוסר אונים מתמשך וחוסר שליטה מוחלט על חייהן על כן בטיפול חשוב להחזיר להן את תחושת השליטה ואת היכולת לבחור איך לנהל את חייהן. (36).

8. חשיבות פיתוח יחסים אישיים מיטיבים

כפי שנאמר בפרק הגורמים המובילים לזנות, הרקע המשפחתי של נשים המגיעות לזנות הינו רקע עוני ומשפחות רב בעייתיות. הקשר בין האישה לאימה הוא קונפליקטואלי, וההתקשרות (attachment) בין הילדה לאם, לרב נחווה כהתקשרות שלילית. הגברים המטפלים במשפחה, נחו כלא מגנים ובמקרים רבים כמתעללים. רקע משפחתי מזניח ומכאיב כל כך, הביא לבריחתה של הילדה מהבית. חווית הדחייה והשקיפות עוברת כחוט השני בחייה של הילדה, המתבגרת, והאישה. מכאן, למרות שנשים אלה אינם מראות זאת, הן נואשות לקשרים אישיים מיטיבים. קשר בו הן שוות, נראות ומתקבלות באשר הן. נקודה זו חשובה כל כך לאנשי צוות ולמטפלים בנשים בזנות. המאמר, the importance of supportive

relationships, מדגיש את חשיבות יצירת הקשר האישי האמיתי בדרך להחלמה מזנות. (31).

גילגאן טוענת כי גברים ונשים חווים בצורה אחרת את מערכת היחסים ובייחוד נושאים של תלות. על פי גילגאן, נשיות מוגדרת באמצעות ההתקשרות. זיקה לעולם וזהות נשית מתעוררת מתוך הקשר האינטימי עם אדם אחר. (3). במערכת יחסים בריאה שמעודדת צמיחה עצמית, מפתחת האישה תחושת הדדיות, העצמה, גילוי עצמי וערך עצמי. כאשר אישה מנותקת מאחרים, או מעורבת ביחסים של התעללות, היא מתנסה בתחושות של חוסר אונים, בלבול, איבוד טעם לחיים ופגיעה בערכה העצמי. כל אלה הם קרקע פורייה להתמכרויות. על כן, הטיפול בנשים בזנות עבריינות וסמים, דורש לספק להן, סביבה שבה מערכות יחסים, הדדיות ושוויון - הנם אלמנטים מרכזיים. (2).

ההחלמה יכולה להתנהל רק בתוך הקשר של יחסים, אין היא יכולה להתרחש בבידוד. בקשרים המחודשים עם הזולת, שבים נפגעי הטראומה ובוראים את הקשרים הנפשיים שנפגעו או עוותו, בידי החוויה הטראומתית. קשרים אלה, כוללים, יכולות בסיסיות לאמון, לאוטונומיה, ליוזמה, לכשירות, לזהות ולאינטימיות. היכולות האלה נוצרו במקורן ביחסים עם אחרים ובתוך יחסים שכאלה, עליהן להיווצר מחדש. (5).

9. פיתוח רשתות תמיכה לנשים בזנות

הקשרים החברתיים של הנשים הלכודות בזנות עשויים לקדם או לעכב את יציאתן מהזנות. (31). רשתות התמיכה הלא פורמאליות של הנשים, הורים אחים ואחיות, בני זוג, ילדים וחברים, לרב מאופיינות ביחסים מורכבים המלווים בכאב ובצער. הגבר במערכות אלה: תוקפן או אדיש מאוד, ובדיכ האישה חווה אותו כמנצל, לא מגן דוחה וחלש. על תהליך השיקום מהזנות, להתייחס להחלמה מהקשרים הללו ומארגון החיים מחדש, כך שהמערכת המשפחתית לא תעכב את התפתחות האישה. חשוב לחזק את יכולת האישה לבנות מערכת זוגית תומכת ומיטיבה. נשים ששוקמו מזנות מעידות, כי מערכת יחסים תומכת עם בן זוג מסייעת לבניית קשרים חברתיים בריאים עם הסביבה. בשנים בהן שריונות הנשים בזנות, הן לרב מנודות מחברתן, על כן, סיוע בבניית מערכת חברתית תומכת, הנו חשוב עד מאוד. (31).

השיקום מהזנות ותהליך בניית רשת תמיכה אמיתית, כולל החזרת החזקה של האישה על ילדיה. במרבית המקרים ילדיה של אישה בזנות אינם עמה. חברי הצוות בתוכנית "ניהול המקרים" בפלורידה, סברו כי בד"כ, החלמה מזנות והשגת חזקה מחודשת על הילדים - אינם תהליכים שטוב לקיימם במקביל. לעומתם, מרבית הנשים סברו כי החזרת הילדים לחייהן הנה מטרה ראויה לעת זו. (10).

Mansson S. & Hedin U. (2003) מחזקים את קולן של הנשים הללו וטוענים כי בנייה מחודשת של הקשר עם הילדים, עשוי להיות גורם מחזק בתהליך השיקום מזנות. לטענתם, האמהות נותנת תחושה של משמעות עצמית, תחושה שעשויה לקדם את תהליך השיקום. (31). הנשים שהשתתפו בתוכנית "ניהול המקרים" בפלורידה, ציפו לסיוע ותמיכה במאבקים המשפטיים שלהן להחזרת הילדים. (למרות שזנות נחשבת "עבריינות ללא קורבן", עדיין נתפסים ילדי הזונה כקורבנות. זאת מכיוון שהזונה בד"כ לא מתפקדת מבחינה הורית). אנשי המחקר, אשר למדו את צרכיהם של נשים אלו מציעים למטפלים, על אף המכשולים, להעריך ולתת מקום לנחישות העצמית של הנשים להחזיר אליהן את ילדיהן. מתוך כך, חשוב לסייע לנשים לערוך שינויים בהתנהלות חייהן, אשר ישפרו את היערכותן לקליטת ילדיהן. לאלה שהמאבק על ילדיהן ארוך או בלתי אפשרי, יש לאפשר להתאבל על אובדן הילדים, ובהתאם לסיפור האישי, להעניק סגור רלוונטי. (10).

10. טיפול בנשים שורדות זנות בהתאם לשלבי השיקום השונים

לנשים בזנות, ההחלטה לצאת מהזנות היא לא התשובה אלא התחלה של תהליך ארוך, מרובה מכשולים. (10). תוכניות שונות לטיפול בשורדי זנות, מתאימות התערבויות שונות לנשים, מתוך הבנה כי השיקום הוא תהליך רב שלבי. תוכנית SAGE מציעה תוכנית שיקום של 3 שלבים: שלב ראשון מוגדר כאיזון והתערבות בשעת משבר. שלב זה, אורך בין חודשיים לארבעה חודשים. המיקוד כאן, הוא על הספקת מקלט בטוח, הגנה מפני סרסורים, טיפול רפואי, הזנה ומתן מענה לצרכים אישיים קונקרטיים. שלב שני הוא שלב ההתארגנות ובניית תשתית לחיים נטולי זנות. שלב זה עשוי לארוך 6 חודשים. בשלב זה, השתתפות לוקחות חלק בתהליך של תראפיה עם מטפל פרטני ובמסגרת קבוצות תמיכה. הן לומדות לשלוט בכעסיהן ולחבר בין החלקים הדיסוציאטיביים. הן בונות לעצמן חוסן רגשי שיאפשר להן להתמודד בעולם מחוץ לזנות. בשלב זה הן גם משתלבות בתהליך של שיקום תעסוקתי יחד עם השלמת השכלה. שלב שלישי וסופי מתמקד בהמשך הכשרות ובהתמקמות בריאה בחיים מחוץ למרכז SAGE. (28).

הסוכנות, "Breaking Free" המשקמת מזנות נשים ונערות מהקהילה האפרו-אמריקאיות, מפעילה התערבויות ייחודיות בצמתים קריטיים בהן הסיכוי להשתקם מזנות גבוה. צוות התוכנית, זיהה מצבי משבר כצמתים קריטיים להתערבות. לדוגמא, משברים הקשורים להעדר קורת גג, רעב, חולי ובעיית סמים. (17). השלב הראשון על פי המודל של "Breaking Free", מזמין את האישה לקבוצה טיפולית חינוכית אינטנסיבית הנמשכת 10 שבועות. הקבוצה מאפשרת למשתתפות לבחון את החיים בזנות בקונטקסט של מערכת עבודת. כמו כן, המשתתפות בוחנות את השפעות הזנות על חייהן, כמו גם נושאים הקשורים לבעיית ההתמכרות והשאפה להחלמה. מי שצלחה את עשרת השבועות הראשונים, בוחרת קבוצת טיפול המשכית. התוכנית מציעה השתתפות בקבוצות שונות: קבוצה ללימוד נושאים כלכליים וכספיים, קבוצה לשיקום קשרי משפחה, קבוצה לטיפול בבעיית ההתמכרות, קבוצה לשיקום תעסוקתי, שיקום ההערכה העצמית וקבוצה לטיפול בנושאי בריאות. (17).

הצעה לארגון טיפול בנשים

סוכנות טיפול בנשים ובנערות שורדות זנות

חזון / ייעוד הסוכנות

הדינאמיקה החברתית של נשים במצוקה קשורה באפליה על בסיס מגדר, גזע, ומעמד חברתי. דינאמיקה זו מרחיקה נשים ממיצוי הולם של זכויות אדם בסיסיות ומנתקת אותן משירותי בריאות ורווחה מעורבים (גברים ונשים). הסוכנות הארצית לטיפול בנשים ובנערות שורדות זנות, תעניק את שירותיה לנערות ולנשים שנחשפו או שמצויות בסיכון להיחשף לאלימות, תקיפה מינית, זנות, שימוש בסמים וכל פעילות עבריינית הכרוכה בניצולן. הסוכנות תפתח את שעריה, לכל אישה ונערה, ללא הבדל דת, גזע וגיל. הסוכנות תפעיל מגוון של התערבויות לצמצום נזקי הזנות ותעריך את יעילותן ביחס לכל אישה ונערה, מתוך כוונה לסייע להן ללא תנאי, בכל שלב בו הן נמצאות ומתוך שאיפה ללוות אותן בדרכן אל מחוץ לעולם הזנות. הסוכנות תפעל להעלאת מודעות הציבור ואנשי המקצוע בקהילה, לנזקי הזנות ולחיוניות המלחמה לצמצום הביקוש לזנות. ולמניעת התדרדרות נשים ונערות לזנות.

מטרות

- א. צמצום ומניעת זנות בחברה.
- ב. שיקום וקידום החלמתן של נשים ונערות שורדות מזנות.
- ג. הפסקת מעגל הניצול וההדרה החברתית של נשים ונערות בזנות, תוך שאיפה לחברן מחדש לחברה באופן מיטיב ומעצים.
- ד. סיוע לנשים ולנערות בתהליך פיתוח אמון, הערכה עצמית והחזרת השליטה בגורלן לידיהן.
- ה. הענקת טיפול חירום לנשים ולנערות שחוו תקיפה מינית או ניצול טראומתי, המבקשות סיוע מיד.

קהל היעד אליו פונה הסוכנות

הסוכנות מיועדת לטפל בנשים ובנערות במצוקה מעל גיל 12. נשים ונערות, אשר מצויות בסכנה להתדרדר לזנות, לכודות במבנים פטריאכלים מסוכנים בשל האלימות הניצול וההשפלה המאפיינים אותם. צוותי היישוג יקרבו נשים ונערות, אשר אבדו אמון בסיכוי להיחלץ ממעגל הניצול לסוכנות. הצוותים יפנו למקומות מפגש של בני נוער שברחו או סולקו מבתיהם. לתחנות אוטובוס, טרמפיאדות ו"זולות". הצוותים יקדמו קשר עם נשים ונערות מכורות לסמים, באתרי סחר ושימוש סמים. בנוסף, יעבדו הצוותים מול אנשי מקצוע הנמצאים בקשר עם נשים ונערות בסיכון: פנימיות, עובדים סוציאליים בקהילה, אנשי משטרה, פקידי סעד וכדומה.

מיקום הסוכנות בקהילה

העיקרון המרכזי בהתמקמות השירות הוא "עיקרון הנגישות". על כן הסוכנות הנה ארצית ופרושה על פני ארבעה מוקדים: אילת, באר שבע, תל אביב, והקריות. הסוכנות תפעיל שירותי ניידת, אשר יהיו לוויינים לפעילות כל אחד מארבעת המוקדים. כל מוקד, יכלול: מרכז יום, מקלט, אישפוזית לגמילה מסמים ו-2 ניידות outreach. חשוב כי המוקדים בערים השונות, ימוקמו באזורים הנגישים אוכלוסיית היעד. אזור הקרוב לתחנות האוטובוס המרכזיות וללב זירת הזנות הסמים והעבריינות. בשונה מכך, דירות המעבר, הדיור המוגן והדיור העצמאי, ימוקמו באזורים השקטים והמסודרים

בקהילה, הרחק מפיתויי הרחוב ומהחברה העבריינית ו/או המתעללת, אשר עטפה את הפונות לפני תהליך השיקום. יש לקחת בחשבון כי המרחק יהיה סביר ויאפשר בכל זאת, נגישות לתחבורה ולמוקדי תעסוקה). ברמה הארצית, יופעל רב-קו חירום, אשר מפעיליו יהיו מתואמים עם העובדים הכוננים בארבעת המוקדים. (ראה תרשים א').

המיקום הפיזי חשוב, אך לא פחות מכך חשוב הרישות בין שלוחות המוקד השונות והשירותים המשלימים בקהילה. ברוח PEERS, SAGE ו- "Breaking Free", אנו מדגישות כאן, את חשיבות ההשקעה בשיתוף פעולה עם הגורמים הטיפוליים האחרים על הרצף. הסוכנות תפיץ בכל רבעון, עלון מקצועי, אשר יציג ספרות רלוונטית מהעולם, לטיפול בנערות ובנשים בזנות, סיפורי מקרה (תוך שמירה מכסימלית על טשטוש פרטים מזהים) ותיאור מהלכים שקודמו לטובת המטופלות בתקופה האחרונה. העיתון יפנה לאנשי מקצוע בקהילה, אשר פוגשים נשים ונערות במצוקה, וידגיש את חשיבות ערכי העבודה והטיפול הפמיניסטים. העלון יזמין, את אנשי המקצוע ל"ימים פתוחים" בשירותי המוקד השונים ויקדם מעורבותם של אנשי המקצוע בייעול תהליכי העבודה במוקד. אחת לשנה, תקיים הסוכנות כנס שנתי, בו יוזמנו אנשי מקצוע בקהילה יחד עם לקוחותיהן (נשים ונערות במצוקה, בזנות ובסמים). הכנס יעביר מסר של תקווה למטפלים ולמטופלות ויקדם פנייה למגוון שירותי הסוכנות. הכנס יאפשר החלפת רעיונות ואסטרטגיות פעולה בין עובדי המוקדים ואנשי המקצוע בקהילה. בכל אחת מארבעת הקהילות, תקדם מנהלת המוקד המקומי, שולחן יישובי בו ייקחו חלק, אנשי מקצוע רלוונטיים ונשים אשר היו בזנות ושוקמו. מטרת הפורום היישובי, תהיה לקדם מודעות ציבורית לחשיבות שיקומן של נערות ונשים בזנות, וחשיבות מניעת הזנות.

צוות מטה הסוכנות:

ניהול הסוכנות יוסדר כעמותה ללא מטרות רווח, אשר בראשו עומדת מנהלת כללית הפועלת לצד הנהלה ציבורית. ההנהלה הציבורית תורכב מ: 1/3 נשים שהיו בזנות ושוקמו, 1/3 אנשי טיפול המועסקים בסוכנות ו- 1/3 אנשי ציבור. ההנהלה הציבורית, תאזן את הניהול המקצועי של מנהלת הסוכנות והצוות המקצועי בסוכנות. ההנהלה, תתווה מדיניות ארגונית ותידרש לסייע בפתרון דילמות אתיות ערכיות ואופרטיביות. חיבור אנשי ציבור להנהלה קשור בייעודה כמקדמת מודעות ציבורית בנושא מניעת זנות ושיקום שורדות זנות.

את הסוכנות תנהל עובדת סוציאלית, רצוי בעלת הכשרה נוספת. (משפטים, פסיכודרמה, פסיכותרפיה, טיפול במגע, ניהול או תקשורת). עובדת/נוספים ת/יהיה אחראית על קשרי הקהילה וגיוס משאבים. בנוסף, המטה יכלול עו"ס מרכז/ת מתנדבים במשרה מלאה, 1/2 משרה של עובד יחסי ציבור ו- 1/2 משרה של רכז בריאות.

ניידות outreach והתערבות בשעת משבר

ניידות ה- outreach הן רכבים גדולים המחולקים בתוכם לשני אגפים: אגף רפואי ואגף חברתי. באגף הרפואי מתקיימת מרפאה קטנה המציאה חבישות, חיטוי פצעים, תרופות משככות כאבים ובדיקות למחלות זיהומיות ולמחלות מין. במרחב הזה עובד רופא / חובש. באגף החברתי, בו תתנהלנה שיחות עם פונות לשירות הרחוב. באגף החברתי עובדים: עו"ס נשים, עובדת נערה מנטוריות, ומתנדבים. אנשי הניידות, יחברו את הנערות והנשים לשירותי מניעה שיקום וטיפול התומכים בכוחותיהן, תוך הימנעות מהעמדתן בסיכונים נוספים. אנשי הניידות יכבדו את מאמצי הנערות והנשים להישאר "מוסוות", ועל כן יפעילו טכניקות התערבות ייחודיות המתאימות לקצב האישי ולצורך של כל אישה ונערה ברחוב. אנשי הניידות, ידעו לחזור דרך מנגנוני ההגנה

הדיסוציאטיביים. אנשי הניידות יפעלו ללא שיפוטיות, מתוך כבוד לנשים ורצון לשנות את הדינמיקה החברתית הקשורה בניצולן.

הניידות תפעלנה כל ערב בזירות קבועות. ערב אחד בשבוע, יוקדש ל"חקר" זירות חדשות. הניידות תגענה לתחנות אוטובוס, "זולות" מקומות מפגש של נוער, זירות של סחר ושימוש בסמים, בתי בושת וזנות רחוב. עובדי הניידות ידעו להפנות את הנשים והנערות לשירותים טיפוליים בתוך הסוכנות ומחוצה לה.

מרכז יום

מרכז היום הוא חוליה ראשונית (אחרי הניידות) בשרשרת הגורמים העוסקים בשיקום מזנות. מטרת המרכז, הנה גיוס מתקדם של הפונה לתהליך של שיקום והחלמה מזנות. צוות המרכז, יפעל בהתאם למודל שלבי השינוי של Prochaska & Diclemente ויגביר את המוטיבציה של הפונות לצאת מהזנות, דרך תוכנית שיקום אישית. אל מרכז היום, אשר יהיה פתוח 8 שעות ביום, (בשעות מגוונות: בימים מסוימים בשעות הבוקר, בימים אחרים בשעות הערב וכדומה), תגענה נשים ונערות בעקבות עבודת האיתור של ניידות ה- outreach. אין תנאי קבלה למרכז, ניתן להגיע גם תחת השפעת סמים, אך לא ניתן יהיה לסחור בסמים בתוך המרכז. המרכז יהיה פתוח לנשים ונערות העוסקות או שעסקו בזנות על כל סוגיה. כל אישה ונערה תקבל מאנשי הצוות, את מלוא תשומת הלב. האווירה המקבלת, תאפשר לפונות להגיע למרכז מבלי לחוש כי שופטים אותן על היותן בזנות. את המרכז תנהל במשרה מלאה, עובדת סוציאלית מתחום נערות ונשים במצוקה. בנוסף יועסקו במקום, 2 עו"ס פרטניות נוספות (אחת לטיפול בנשים ואחת לטיפול בנערות) וארבע מנטוריות (נשים שהיו בזנות ושוקמו). המנטוריות הן מעין "מגדלאור", המסמן את האופק הטיפולי - יציאה מזנות והתמדה בחיים המאופיינים בעשייה, בחירה, עיבוד הפגיעות תוך יכולת לחיות עם הכאב והעדר ניצול. בכל משמרת יפעלו לפחות 3 מתנדבים. רצוי שהמתנדבים יהיו אנשים בעלי היסטוריה שונה מזו של המנטוריות. שילובם הוולונטרי של "אנשים נורמטיביים" בצוות, מעביר מסר כי בחברה קיימת פתיחות כלפי שורדות זנות, וכי יש תקנה לחברה ה"מוקצה", אותה סמנו המטופלות, כחברה שאין להאמין באנשיה. העובדות הסוציאליות, תשמשנה כ"מנהלות מקרים", ותטפלנה טיפול מתמשך שמטרתו, בניית תוכנית אישית לשיקום מזנות. המנטוריות והמתנדבים, יהיו אמונים על גיוס הפונות לתהליך השיקום.

בהתאם לגישת צמצום הנזקים, תוענק לפונות במרכז עזרה חומרית: קונדומים, ומזרקים, חומרי חיטוי להזרקת סמים וכדומה. בנוסף, הפונות תקבלנה כרטיסיות אוטובוס אשר תאפשרנה תנועה חופשית בעיר ללא הזדקקות לטרמפים, המעמידים אותן בסיכון. במרכז, תוכלנה הנשים לכבס את בגדיהן, לאכול ארוחות חמות, ולנוח בחדרי המנוחה.

בתוך מגוון טכניקות ההתערבות שמטרתן הגברת המוטיבציה לשינוי, תתקיים במרכז, קבוצת תמיכה לנשים בזנות וקבוצה נפרדת באותו נושא לנערות. הקבוצות תופעלנה בשיטת ה"רכבת" שלא מחייבת נוכחות מתמידה. בנוסף יתקיימו מפגשים קבוצתיים שמטרתם קידום מודעות לנושאים שונים: ניהול כספים, מיצוי זכויות מול מוסדות שונים, סיוע משפטי וכדומה.

נשים אשר תבענה רצון לצאת מהזנות תקבלנה אינפורמציה ותופנה לגורמים המטפלים האחרים בסוכנות, בהתאם למאפייני האישה: מקלט, אישפוזית לגמילה מסמים, דירות מעבר וכו'.

המרכז יהיה בקשר קבוע עם קופות החולים השונות ובמידת הצורך יפנה את הנשים ויעזור לקבלת שרותי בריאות להן הן זכאיות. כמו כן, יהיו עובדי המרכז בקשר עם הסיוע המשפטי וההוצאה

לפועל, כדי לסייע לנשים המסובכות עם החוק ו/או החייבות כספים, להיחלץ מהמלכוד, תוך הפסקת שיעבוד גופן.

מקלט חירום

מקלט החירום לנשים ולנערות בזנות יהיה פתוח 24 שעות ביממה. אישה או נערה, אשר אינן מסוגלות עוד להיות ברחוב, מעוניינת לעזוב את הזנות, בורחות או מופנות ע"י מרכז היום או כל ארגון חברתי אחר - תוכלנה למצוא מחסה במקלט. אל מקלט ניתן יהיה להגיע, בכל עת ובכל נקודה בחיים. אישה ששהתה במקלט בעבר וחזרה לזנות, תתקבל שוב במקלט בברכה, ואין זה משנה כמה פעמים ניסתה זאת בעבר. מתוך הבנה, שכל ניסיון שיקום מקדם את האישה לקראת יציאה מן הזנות, לא תהיה שום התניה הקשורה בניסיונות שיקום קודמים. זאת ועוד, המקלט -מטרתו להיות קלט חרום לנשים שורדות זנות, גם אם הן מעוניינות לחזור לזנות "למחרת בבוקר". הרציונל העומד מאחורי הפתיחות בעניין זה, קשור בהבנת הקושי העצום הכרוך בחיי הזנות, המחייב מנוחה ושהות לאסוף כוחות ולצאת שוב אל החיים. אנו מאמינות, כי מקום אשר יאפשר לאישה לחדש בו את כוחותיה באופן שאינו שיפוטי, יהיה המקום הראשון אליו תפנה כשתרצה להשתקם ולצאת מהזנות. המקלט ייתן מענה לצרכים הפיזיים כגון: קורת גג, אוכל, שרותי כביסה, שירותי בריאות חירומיים (חבישות, הורדת חום, מדידת לחץ דם, שיכוך כאבים והפניה לגורמי בריאות מוכרים לשם המשך טיפול). כמו כן, יספק המקלט מענה טיפולי המותאם לשלב בו הפונה נמצאת. עובדת סוציאלית תהיה זמינה תמיד (עו"ס כוננית), כדי לקיים התערבות פסיכו-סוציאלית בשעת משבר.

הצוות הטיפולי יכלול: עו"ס, פסיכולוגית, פסיכיאטרית, מרפאה באומנות, מנטוריות ומתנדבות. השאיפה היא לאפשר לנשים להתגורר בחדרים פרטיים, להשלים שעות שינה, לאכול ולחדש את כוחותיהן. מתוך הבנה כי מרבית הנשים המצויות ברחוב הזקוקות לשירותי המקלט הן מכורות לסמים, תהיה במקלט מחלקה אישפוזית, אשר תאפשר לכל אישה בכל שעה להתחיל בתהליך גמילה. (אם היא מעוניינת בכך). נשים שאינן מעוניינות להיגמל, תתגוררנה באגף נפרד מהאישפוזית. אנו צופות כי נשים מכורות אשר בוחרות לא להיגמל, תעזובנה את המקלט תוך 24 שעות, כדי להשיג את מנת הסם הבאה. המטרה הטיפולית עם נשים אלה, שונה: לחזק אותן לקראת היציאה הבאה לרחוב, לצמצם את הנזקים והסיכונים שלהן ולחזק את אמונן בסוכנות. על כן, כל אישה שמגיעה למקלט תקבל הסבר מפורט על השירותים השונים בסוכנות, כרטיס קטן עם טלפונים לחירום וכרטיס טלכארד. נשים אשר מתחילות במקלט תהליך גמילה, תתחברנה לאשת טיפול פרטנית בהתאם למאפייניהן ולצורך הייחודי שלהן. (עו"ס, תרפיסטית, פסיכיאטרית וכדומה). לכל אישה, תבנה תוכנית שיקום אישית בגישת "ניהול המקרים". התוכנית כרוכה בהתערבות קצרת מועד של אנשי המקלט ובהפניית המשתתפות לשירותי טיפול המשכיים על הרצף.

אישפוזית לגמילה מסמים

מרכיב מרכזי בסוכנות לטיפול בנשים ובנערות שורדות זנות הוא שלב הגמילה מסמים ומחומרים ממכרים. אנו מציעות כי המוקד המקומי יכלול אישפוזית לגמילה המיועדת לנשים ולנערות בלבד. אנו מציעות כי בשל מורכבות תהליך הגמילה, תופרדנה הנשים מהנערות. האישיפוזית תעניק מענה לגמילה הפיזית והרגשית, תוך התייחסות למימדים הנשיים בחוויית ההתמכרות, להיסטוריה של התקיפה המינית, וגילוי העריות. המטפלים יהיו ערים למשמעות של הניצול המתמיד שהיה כרוך כל השנים בחוויית השימוש בסמים ובהשגתם. הטיפול באישפוזית ישלב טיפול בזנות ובהתמכרות, תוך השענות על מודלים טיפוליים בנפגעות טראומה.

דיור מוגן / דירות מעבר עבור נשים ונערות שורדות זנות

דירת מעבר, הינה מסגרת המשך לטווח ארוך עבור נערות ונשים שורדות הזנות. הנשים ישולבו בה לאחר שהחלו תהליך טיפולי של החלמה מזנות שהתקיים במקלט או/ו במרכז היום. בדירה ישולבו כ-5-8 נערות או נשים (בהתאם לגודל הדירה). מטרת המסגרת לתת מענה של דיור, בשילוב ליווי צמוד של אם בית, והמשך עבודה טיפולית. הטיפול הפסיכו סוציאלי יעמיק את תהליך ההחלמה מהזנות ויעסוק בהקניית מיומנויות להתמודדות בחיים מחוץ לזנות. מטרת הטיפול תהיה, תמיכה בנשים במסען המורכב אל תוך חיים עצמאיים ללא זנות וניצול.

בדירות המעבר לנערות בלבד, יאפשר הטיפול עם הנערה לשקם את יחסיה עם משפחתה (הורים, אחים, אחיות) ללמוד לזהות סיכונים במיוחד במערכות יחסים עם גברים, ולהגביר את היכולת להימנע מסיכונים אלה.

דירות המעבר תהיינה פזורות בקהילה. תהיינה דירות נפרדות לנשים ולנערות בשל הצרכים האופייניים לשתי קבוצות אלה. בדירות תתגוררנה הנשים ביחידות, בלי בני משפחתן כשלב ביניים לפני הדיור העצמאי. במידה ותהליך השיקום של האישה כלל גם החזרת החזקה על ילדיה, תתגורר האישה עם ילדיה בדירה נפרדת משאר הנשים בתוכנית, ותזכה לליווי צמוד גם בהקשר של גידול הילדים.

הצוות המלווה את הנערות והנשים יכלול: אם בית במשרה מלאה, העומדת לרשות הנשים והנערות במשך שעות היום, עו"ס טיפולי (טיפול פרטני וקבוצתי לדיירות), מדריכים ומנטוריות. לצד הצוות הקבוע, ילוו את המטופלות: אנשי חינוך, בעלי מקצוע פרה רפואי, רופא ופסיכיאטר, אחות, ויועץ תעסוקתי. (זאת בהתאם לצורך של כל אישה או נערה). כל מועמדת שתופנה לדירת המעבר, תעבור ועדת קבלה לשם היכרות ובנית תוכנית טיפולית שיקומית הולמת בשיתופה. התוכנית "תיתפר" עבור הפונה בהתאם ליכולותיה, צרכיה, סיפור חייה והקצב הדרוש לה כדי להתקדם בשלבי השיקום. קבוצות התמיכה בדירות המעבר יכינו את הפונות לחיים העצמאיים לשיקום ובנייה מחודשת של מערכות יחסים באופן שמיטיב עם המטופלות. בקבוצות תלמדנה הנשים, זו מניסיונה של זו על תהליכי חידוש הקשר עם הילדים, על דפוסי תקשורת וכדומה.

בנוסף יסייע הצוות בתווך הנשים לקורסים להשלמת השכלה והתאמה מקצועית תעסוקתית. משך השהות בדירה הוא עד שנתיים, אך התקופה בהחלט גמישה ומותאמת לקצב האישי של כל מטופלת.

סיוע בהתמקמות בדיור עצמאי

בוגרות שלב הדיור המוגן, תקבלנה סיוע בכל הקשור להתמקמות ולהחזקת הדיור העצמאי. שלב זה, הוא השלב האחרון בתהליך הטיפול המוענק ע"י הסוכנות. בשלב זה מתגוררות הנשים בגפן, עם בן זוג, ו/או עם ילדיהן. הנשים מנהלות אורח חיים עצמאי: עובדות ומנהלות את משק הבית בעצמן. בשלב זה פוחתת אינטנסיביות ההתערבות של הצוות לכדי מינימום. עם זאת, הנשים תמשכנה להיות בקשר טיפולי פרטני וקבוצתי בהתאם לרצונן. עו"ס כוללנית של הסוכנות תסייע להן בהמשך מיצוי זכויותיהן מול שירותים בקהילה. מסגרת הדיור העצמאי, מיועדת לנשים שעברו תהליך החלמה מזנות והן בשלות לנהל חיים עצמאיים. לאור ניסיון החיים המורכב, רצוף האכזבות, יש צורך במתן עצמאות תוך סיוע כלכלי, רגשי וסוציאלי בהתאם לצורך. הדירות יהיו קרובות זו לזו בכדי לאפשר לדיירות להיות בקשר ולשמש מקור תמיכה אחת לשנייה.

"קו חס" מענה סיוע טלפוני

זנות הנו "תחום שוליים", אשר יש סביבו קשר של שתיקה. האמצעי הראשוני היעיל ביותר לצמצום נפגעות אותו קשר השתיקה וטיפול בהן, הוא יצירת מרחב שיח בטוח ואנונימי. אנו סבורות כי הפנייה הטלפונית, הנה שלב קריטי ביצירת שדה השיח, בין הפונה לבין נותני השירות בסוכנות לטיפול בנשים ובנערות המצויות בסיכון. המדיום הטלפוני מאפשר שדה שיח סימטרי, בו חשה הפונה יתר שליטה מעצם היותה יוזמת הפנייה, מגדירת תכניה, קצב התפתחותה וסיומה. מרחב זה מאפשר ביתר קלות להתמודד עם טאבו חברתיים כגון זנות, ניצול מיני, גילוי עריות וכדומה. סיוע טלפוני בו חוות הפונות, קבלה, והתייחסות מכבדת למצוקותיהן יעודדו המשך קשר עם הסוכנות ובכך עולה הסיכוי לעלייה במספר הפניות של נשים ובמיוחד של נערות על סף התדרדרות לזנות. קו הטלפון, יאפשר מענה לשאלות, קבלת ייעוץ ושיחה במגוון נושאים הקשורים לנשים ולנערות. הקו יופעל ע"י אנשי מקצוע בעלי הכשרה בתחום הסיוע הטיפול והייעוץ, בשעות מגוונות, באופן אנונימי ובמגוון שפות. אנו מאמינות כי במקרים רבים השיח הטלפוני עשוי להרגיע את הפחד ולאפשר לפונות לאזור אומץ ולהגיע למרכז היום, למקלט או לשיחה עם עו"ס בסוכנות כדי להתחיל בקשר טיפולי. לאנשי המקצוע אשר יאיישו את הקו, תהיה היכולת להקשיב בסבלנות לפונות ולהתייחס באופן תומך ולא שיפוטי למצוקותיהן. הפעלת הקו תלווה בפרסום ויחסי ציבור, באמצעות סטיקרים ברחבי העיר, פרסום הקו במקומונים וברדיו המקומי ויחסי ציבור לסוכנות החדש ברדיו, בטלוויזיה ובעיתונים.

תוכניות למניעת זנות

תוכנית למניעת זנות תונהג ע"י הסוכנות לשיקום ולטיפול נשים ונערות שורדות זנות, בשיתוף ארגונים חברתיים ובתמיכה כספית של המדינה. התוכנית תכלול ארבעה אפיקים:

א. חינוך

1. תוכניות מניעת זנות קטינים בבתי ספר: חינוך לשוויון בין המינים בבתי הספר, והעברת המסר כי מין קנוי פוגע בנשים המספקות שירותי מין ובלקוחותיהן.
2. בניית תוכניות הסברה לבוגרים העוסקות בשני תחומים עיקריים: א. שינוי עמדות התומכות בניצול נשים ונערות, ב. גיוס פעילים לסיוע באיתור נשים בזנות המעוניינות להיחלץ מזנות והפנייתן לשירותי הסוכנות. תוכניות ההסברה למבוגרים, תופעלנה באוניברסיטאות, מכללות, בתי כלא, חוגי פנויים פנויות ועוד.

ב. חוק

3. איסור עפ"י חוק לקיים משא ומתן על גופה של אישה, משמע, הלקוח וסוחר הנשים הם עוברי העברה.
4. קיום "בית ספר ללקוחות", דוגמת ה-john school בסאן פראנסיסקו. בבית הספר ללקוחות יתקיים יום עיון לגברים, אשר נתפסו צורכים שירותי מין. ביום העיון הם יפגשו עם נשים אשר היו בזנות, יקשיבו לסיפור חייהן, ויכירו את האישה שמאחורי הזונה, את נסיבות החיים אשר הובילו לזנות ואת הנזקים אשר נגרמו לה עקב החיים בזנות.

ג. תקשורת

5. איסור על פרסום מודעות לקניית סקס.

6. השקת קמפיין תקשורתי לשם העלאת המודעות לנזקי הזנות וחשיבות שיקומן של נשים בזנות.

ד. קהילת אנשי המקצוע

7. חיבור בין השירותים החברתיים והרפואיים בארץ לכדי רשת מידע בנושא טיפול שיקום ומניעת זנות.

8. גיוס אנשי מקצוע בקהילה להיענות לאתגר שיקום נשים בזנות

9. קיום ימי עיון לאנשי מקצוע: רופאים, שוטרים, שופטים, אנשי חינוך, עובדים סוציאליים, פסיכיאטרים ועוד... להעלאת המודעות לחשיבות שיקום נשים בזנות ומניעת זנות